

Карпатський національний університет імені Василя Стефаника

Факультет туризму

Кафедра туризмознавства і краєзнавства

ДИПЛОМНА РОБОТА

на здобуття ступеня вищої освіти «Магістр»

на тему: **«ЕТНОРЕГІОН ОПІЛЛЯ ЯК ТУРИСТИЧНА ДЕСТИНАЦІЯ:
РЕСУРСНИЙ ПОТЕНЦІАЛ, ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ
РОЗВИТКУ»**

Виконала: студентка II курсу, групи Тм-22

спеціальності 242 «Туризм і рекреація»

(шифр і назва спеціальності)

Зауер А.Л.

(прізвище та ініціали студента)

Керівник: к.е.н. Зарічняк А.П.

(прізвище та ініціали)

Рецензент: к.п.н., доц. Польова Л.В.

(прізвище та ініціали)

Івано-Франківськ - 2025 р.

АНОТАЦІЯ

Дипломна робота присвячена дослідженню етнорегіону Опілля як перспективної туристичної дестинації. В ході дослідження проаналізовано ресурсний потенціал, визначено актуальні проблеми та окреслено можливості для подальшого розвитку туризму в етнорегіоні.

Особливу увагу приділено історико-культурній спадщині та соціально-економічним ресурсам Опілля, які формують його туристичну атрактивність. Виконано оцінку сучасного стану туристичної інфраструктури в регіоні. Окреслено головні виклики для ефективного розвитку туризму, серед яких слабе маркетингове просування, низький рівень розвитку інфраструктури, невисокий рівень залученості місцевих громад до туристичної діяльності.

На основі отриманих даних розроблено рекомендації щодо активізації туристичного потенціалу етнорегіону. Розроблено проєкт туристичного маршруту «Опільська Швейцарія». Зроблено акцент на важливості створення комплексних туристичних маршрутів і посилення інформаційної підтримки з метою популяризації Опілля серед внутрішніх та іноземних туристів.

Ключові слова: Опілля, етнорегіон, туристична дестинація, ресурсний потенціал, туристична інфраструктура.

ЗМІСТ

ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ЕТНОРЕГІОНУ ОПІЛЛЯ ЯК ТУРИСТИЧНОЇ ДЕСТИНАЦІЇ	7
1.1 Поняття та структура етнічного регіону Опілля	7
1.2 Культурні особливості етнорегіону	14
1.3 Методи дослідження	19
РОЗДІЛ 2. ОЦІНКА ТУРИСТИЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ЕТНОРЕГІОНУ ОПІЛЛЯ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ	22
2.1 Характеристика ресурсного потенціалу етнорегіону	22
2.2 Аналіз туристичної атрактивності етнорегіону Опілля	39
2.3 Реалізація туристичного потенціалу етнорегіону на сучасному етапі	46
РОЗДІЛ 3. ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЕТНОРЕГІОНУ ОПІЛЛЯ ЯК СУЧАСНОЇ ТУРИСТИЧНОЇ ДЕСТИНАЦІЇ	51
3.1 Ключові проблеми у розвитку туризму в етнорегіоні та можливі шляхи їх подолання	51
3.2 Розробка проекту туру та його економічне обґрунтування	60
ВИСНОВКИ	69
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	72
ДОДАТКИ	78

ВСТУП

Актуальність теми. В українській культурі є чіткі виражені етнічні риси, особливості та відмінності, що є яскравим свідченням національної самобутності та відокремленості. Сучасний український народ увібрав звичаї, звички, побут, пісні та духовність від своїх давніх пращурів, дбайливо зберігши це цвітіння та багатство до наших днів. Яскравими прикладами цього строкатого букета культур є етнографічні елементи, що органічно доповнюють один одного та в кінцевому підсумку формують єдину та неповторну українську культуру. Таке етнічне різноманіття відкриває значні перспективи для розвитку тих спеціалізованих видів туризму, котрі засновані на використанні унікальних традицій та артефактів.

Проблема етнічного районування досі викликає значні дискусії у середовищі етнографів, істориків, митців та науковців. Це обумовлено перед усім як політичними регіональними процесами, так і глобальними цивілізаційними змінами, динаміка яких випереджає формування єдиної позиції серед науковців. Попри дискусійність чіткого розмежування окремих етнічних груп, очевидним і беззаперечним є значний туристичний потенціал етнічних ресурсів. В цьому контексті значний інтерес викликає етнорегіон Опілля.

Об'єктом дослідження є етнорегіон Опілля як туристична дестинація.

Предметом дослідження є ресурсний потенціал та туристична атрактивність етнорегіону Опілля, імплементація ресурсів етнорегіону в існуючі туристичні продукти, ключові перешкоди та перспективи розвитку Опілля як сучасної туристичної дестинації.

Метою дипломної роботи є розробка теоретичних положень та практичних рекомендацій щодо підвищення ефективності використання ресурсів етнорегіону Опілля в туризмі.

Досягнення поставленої мети обумовило формування наступних **завдань дослідження**:

- розглянути основні підходи до визначення поняття та структури етнічного регіону Опілля;
- висвітлити культурні особливості етнорегіону;
- охарактеризувати ресурсний потенціал етнорегіону;
- проаналізувати туристичну атрактивність Опілля;
- дослідити реалізацію туристичного потенціалу етнорегіону на сучасному етапі;
- висвітлити ключові проблеми у розвитку туризму в етнорегіоні та запропонувати можливі шляхи їх подолання;
- розробити проєкту туру із використання ресурсів Опілля та запропонувати його економічне обґрунтування.

Огляд попередніх результатів з досліджуваної проблеми. Дослідженню етнічних особливостей Опілля присвячені публікації І. Дениса, Н. Войтович [1], М. Глушка [7], Т. Куцир [16], Б. Мухи [26], Р. Радовича [34].

Теоретичні та прикладні аспекти розвитку етнотуризму в Україні знайшли висвітлення у працях Т.В. Власової [2], Я.В. Вовчка [3], О.І. Дутчак [10; 11], Г.С. Ліхоносової, Ю.Р. Сосновської [19], Н.І. Мельник [25], В. Рожнової, Н. Терес [37], М.О. Семків [39].

Зарубіжні підходи до вивчення етнотуризму було проаналізовано на основі праць L. Baraniecki [45], M. Stephenson [51], N. Tomczewska-Popowycz [52; 53].

Апробація результатів роботи. Окремі теоретичні положення за результатами дослідження були представлені на VII Міжнародній науково-теоретичній конференції «Technologies and Strategies for the Implementation of Scientific Achievements» (березень 2025; Стокгольм, Швеція) та опубліковані у збірнику наукових праць «Scientia» [13].

Практичне значення одержаних результатів. Узагальнені в роботі теоретичні положення, виконана оцінка туристичної атрактивності ресурсів Опілля, запропоновані шляхи вирішення актуальних проблем можуть бути використані органами державної влади та місцевого самоврядування для

розробки регіональних програм розвитку (зокрема, програм та стратегій розвитку туризму в регіонах). Розроблений проєкт туру може бути використаний суб'єктами ринку надання туристичних послуг для диференціації туристичної пропозиції, сприятиме залученню нових категорій споживачів.

Структура дипломної роботи. Дипломна робота складається із вступу, трьох розділів, семи підрозділів, висновків, списку використаних джерел (53 позиції), додатків. В тексті роботи використано 11 рисунків та 4 таблиці.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ЕТНОРЕГІОНУ ОПІЛЛЯ ЯК ТУРИСТИЧНОЇ ДЕСТИНАЦІЇ

1.1 Поняття та структура етнічного регіону Опілля

Опілля є історико-етнографічною частиною Галичини. Культурна специфіка Опілля дозволяє виділити його в окремий етнорегіон, котрий має унікальні архітектурні, побутові та діалектні риси, що відрізняють його від сусідніх, більш відомих етнографічних груп Карпатського регіону (наприклад, Гуцульщини). Ці відмінності, зокрема традиційна забудова, побут та елементи одягу, є ключовими атрактивно-значущими елементами, що можуть бути використані в туризмі.

Географічний термін «опілля» здавна використовували для позначення не тільки українських земель, але й інших земель (у тому числі Польщі). Виникнення цього етноніму часто пов'язують з природно-географічними ознаками – наявністю ділянок орних земель (опілля), які історично були обрамлені природними луками або лісовими масивами. На думку українського дослідника Б. Мухи (2004) «географічні назви, що використовують термін «опілля», трапляються здебільшого там, де є природне поєднання лісової та трав'янистої рослинності, заселене трипільцями, полянами та древлянами, четвертинні відкладення (лесовидні суглинки), кліматичні умови (помірно-континентальні), відповідні ґрунти (сірі лісові ґрунти) були показниками своєрідного комплексу» [26].

Попри те, що північно-західні етноси, які проживають у західній частині Поділля, давно відомі та називаються «ополяни», єдине визначення кордонів опільського регіону й досі викликає суперечки в науковій літературі.

Першу згадку про існування Опілля та припущення про його межі було зроблено діячами «Руської Трійці». В етнографічній праці Яків Головацький відзначав, що «Опіллям називається в народі східна частина Галичини, Тернопіль, Чортків і Бережан».

У довідковій літературі та енциклопедичних виданнях Опілля визначається як західна частина Подільського плато в межах Львівської, Івано-Франківської та Тернопільської областей, а українські дослідники стверджують, що на даному етапі цей етнографічний регіон Західної України є частиною Подільського плато в межах Львівської області (Броди, Буськ, Жидачів, Золочів, Миколаїв, Перемишлянський і Пустомитівський райони), Івано-Франківської (Галицький і Рогатинський райони), Тернопільської (уся або частина Бережанського, Буцацького, Зборівського, Козівського районів) [30; 31; 32].

З огляду на сучасний адміністративно-територіальний поділ України, О. Лужецька (2019) стверджує, що етнографічний регіон Опілля включає «всі населені пункти Галицького та Рогатинського районів Івано-Франківської області, населені пункти Бережанського та Підгаєцького районів Тернопільської області на північ від Дністра та на захід від Золотої Липи, всі населені пункти Перемишлянського району на північ від Дністра, Жидачівський район Львівської області та населені пункти Миколаївського повіту» [20] (див рис. 1.1.)

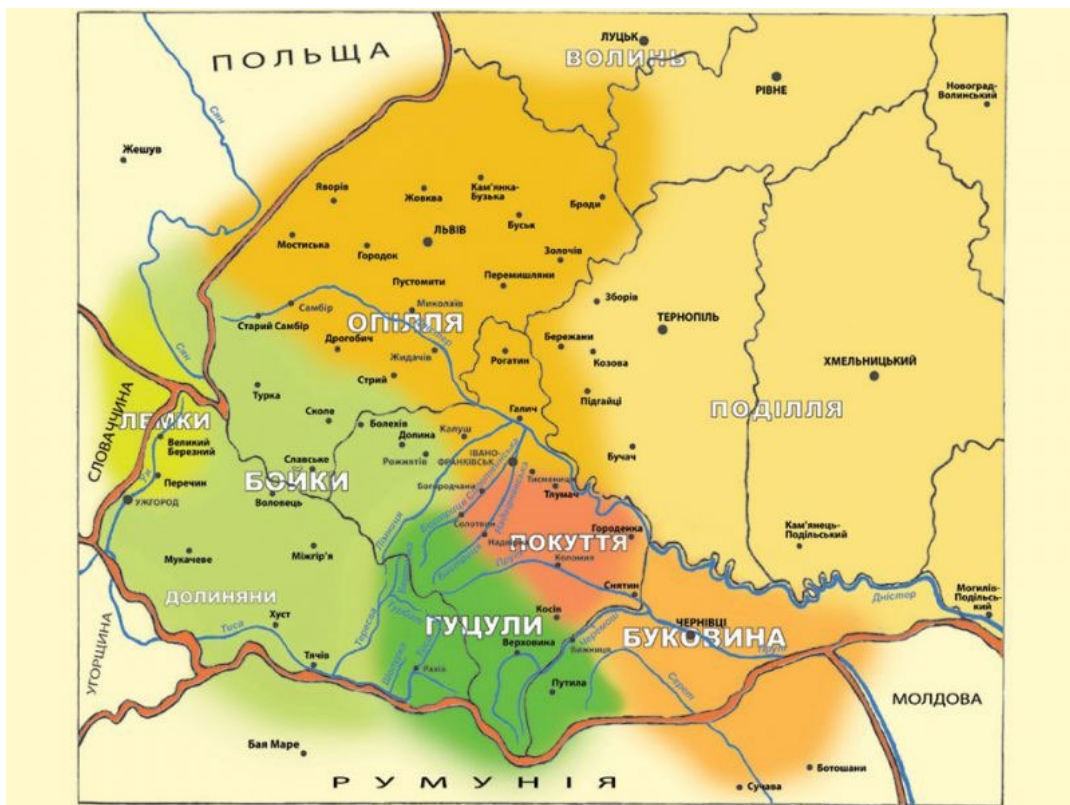

Рис. 1.1. Географічні межі етнорегіону Опілля

Визначити точні межі етнографічного регіону Опілля досить складно. Це пов'язано з тим, що ареал поширення його основних ознак географічно не збігається. Етнографічне районування в Україні враховує такі компоненти матеріальної культури:

1. Особливості сільського господарства в місцевості;
2. Типи сільських поселень за їхнім соціальним змістом;
3. Типи подвір'я у поселеннях;
4. Типи хатин (хат) за технікою будівництва, зовнішніми ознаками;
5. Ансамблі жіночого та чоловічого національного костюмів та їхні компоненти;
6. Особливості харчування, види традиційної кухні;
7. Поширення народного мистецтва та мистецькі особливості виробів.

У духовній культурі регіональні відмінності проявляються в таких явищах:

- діалекти та стилі мовлення;
- етика сімейного життя, стосунки між чоловіками та жінками, батьками та дітьми, поколіннями загалом і спорідненістю;
- традиції суспільного життя та залежність сімейного життя від громадської думки;
- календарна обрядовість, релігійні свята та язичницькі вірування, пов'язані з річним циклом сільськогосподарського виробництва реліквії;
- особливості сімейної обрядовості (пов'язаної з весіллям, похороном, народженням і хрещенням дітей);
- усні традиції (казки, байки, легенди, прислів'я, перекази, народні перекази, заклинання);
- культурні цінності народу, прийняті в суспільстві уявлення про добро і зло, красу й потворність, корисне і шкідливе.

Географічні межі Опілля є складним і дискусійним питанням, що створює значні адміністративні перешкоди для єдиного стратегічного розвитку.

Таблиця 1.1.

Підходи до делімітації географічних кордонів етноregionу Опілля

Критерій делімітації	Опис	Сучасний адміністративний поділ (частково/повністю)
Історико-етнографічний	Частина Галичини, що характеризується спільними культурними традиціями, архітектурою та діалектними особливостями.	Золочівський, Львівський, Стрийський (Львівська обл.); Тернопільський, Чортківський (Тернопільська обл.); Івано-Франківський (Івано-Франківська обл.).
Природно-географічний	Підвищені ділянки з родючими ґрунтами, обрамлені лісами та луками (височини).	Бережансько-Тернопільська височина. Координати поблизу с. Красів.

Питання про етнографічні межі Опілля досі залишається дискусійним в українській етнографії. Огляд основних підходів викладено у табл. 1.2.

Таблиця 1.2.

Наукові підходи до визначення меж Опільського етнографічного субregionу

Автор	Зміст підходу
Рудницький С.	Перемишлянський, Рогатинський, Поморський, Бережанський, а також західні частини Монастирського та Підгаєцького районів включав до складу Опілля через схожу географічну будову [48].
Геренчук К.	Відкинув застосування назви «Опілля» навіть до горбистої та лісної місцевості. Уся західна частина Поділля – це переважно лісисте горбогір'я: Гологірське пасмо; Верхобузьке пасмо; Перемишлянське горбогір'я; Бібрське горбогір'я; Рогатинське горбогір'я; Бережанське горбогір'я [34].

Продовження табл. 1.2.

Фішер А.	Опілля охоплює адміністративну територію «від Бібрського, Львівського, Рогатинського, Перемишлянського та прилеглих районів Поділля до річки Серет» і що «ополяни там». Назва «Opole» інтерпретувалася як польська і використовувалася для позначення горбистої місцевості між Верещицею та Золотою Липою [7].
Радович Р.	Опілля визначається спільністю жител. Дослідження автора ґрунтується на літературних джерелах і польових даних, зібраних приблизно у 150 населених пунктах [34].
«Słownik geograficznym Królestwa Polskiego i innych krajów...»	«Опілля – загальна назва частини Поділля в Галичині між Верещицею і Золотою Липою, а також вільних від дерев околиць Тернополя». А також «ополяни – русини, що живуть у повітах біля Львова» [48].

Підсумовуючи різноманітні підходи, можна стверджувати, що етнографічний субрегіон Опілля розташований на захід від Поділля, на західніше від Зборова і Бережан. Його західна межа визначається річкою Верещицею, північною притокою Дністра, південна – Дністром, а північна – етнографічною Волинню. Ці території включають частину Львівської області (Бібрка, Городок, Золочів, Львів, Миколаїв, Перемишляни, Судова Вишня, Ходорів), Івано-Франківської області (Бурштин, Галич, Рогатин), Тернопільської області (Бережани, Монастирська, Підгайці) (див. Додаток А). За збігом обставин цей регіон мало вивчений з етнографічної точки зору. При цьому не викликає сумнівів той факт, що споконвічна опільська етнічна культура характерна для

рівнинної частини Прикарпаття. Опільський діалект ототожнюється з надністрянським діалектом.

У широкому розумінні Опілля – це територія, де безлісі ділянки орних земель із родючими ґрунтами були оточені природними луками та лісами. В історико-етнічному поділі України область належить до Галичини.

Це типова низькогірна область із пагорбовидним підняттям крейдяних і неогенових відкладень. Загальна особливість Опілля – майже повна відсутність стратиграфічних особливостей, подібних до тих, що трапляються на Подільській височині. Регіон розділяють широкі долини лівих приток Дністра. Хребти і вершини пагорбів округлі, з невеликою кількістю загострених форм. Характерна асиметрія схилів: круті західні та північно-західні схили і пологі, круті схили на сході та південному сході. На підставі відмінностей у геологічній будові та морфології геоморфолог П. Цись виділив три субрегіони:

- Північне Опілля – найвисокогірніший регіон, що межує з плато Розточчям і Подільською височиною;
- Центральне Опілля – центральна частина регіону, що характеризується помірною висотою і хвилястими рівнинами;
- Південне Опілля – низовина, що поступово переходить у Передкарпаття.

Ці регіони мають різний рельєф, геологічну будову та природні умови, які впливають на розвиток економіки та туризму на Опіллі [32].

Своєрідним західним продовженням Подільської етнографічної області, що входить до складу Прикарпаття, є Опілля. Це поняття більш відоме в географії, ніж в етнографії. Воно визначає територію північно-західної частини Подільського плато, розташованої в центральній частині Львівської, Івано-Франківської та Тернопільської областей. Розташована між Волинською областю та Прикарпаттям становить великий науковий, пізнавальний і особливо історико-етнографічний інтерес, але практично не вивчений з етнографічного погляду.

Археологічні пам'ятки свідчать про те, що регіон був заселений з найдавніших часів. У ранньослов'янський період тут жили дуліби, а на півдні – білі хорвати. Особливо заселеними ці землі були за часів Галицько-Волинського князівства. Під час польського та австрійського панування зберігалось стабільне корінне населення, а впродовж століть відбувалися дискримінаційні заходи щодо українців, посилення колонізації регіону переселенцями з інших держав, створення та розбудова польських, німецьких і чеських поселень.

Однак корінні українці зберегли свою етнокультурну самобутність, мову, релігію та побутові традиції. Фольклорна назва жителів регіону – «ополяни» або «ополюхи».

Ополяни – назва етнічної групи в північно-західній частині Опілля на заході Поділля. Їхня мова належить до «опольського» діалекту наддністрянської мови. Іван Зілінський визначив їхні кордони на захід до Жовкви і Самбору, на південь до Стрия і Калуша і на схід до річки Серет.

В історичних джерелах вони фігурують як польські західні слов'яни в X–XI століттях. Вони жили в басейні верхньої течії річки Одер, а їхньою головною фортецею було місто Ополе. Назва польських племен походить від слов'янського слова «опілля», що позначало адміністративну форму поселення для збору податків. «Ополе» складалося з десяти племінних старійшин, які керували фортецею. Племінна назва Ополе також є назвою міста. Це дає підставу стверджувати про первинність назви Ополе до того, як територія їхнього поселення стала називатися Опілля.

У старовинній праці «Баварський географ» ідеться про те, що вони володіли 20 містами у Верхній Сілезії (Ополе, Тошек та ін.) і були одним із семи племен (сілезьких племен), що жили в Сілезії. Решта шість племен, у яких жили ополяни: голесничі, требов'яни, бобряни, дядошани, слензани і лупіг'яни. Вони були завойовані великоморавцями 875 року і «включені» до складу пржемысловичської Чехії імовірно, у першій половині X століття. 990 року територію Опілля «включили» до складу Королівства Польського, першої польської держави, що могло послужити причиною міграції Опілля. З огляду на

сучасні дані про слов'янський етногенез і міграції, можливо також, що під час розселення слов'ян празької культури частина опілян залишила сучасне Опілля та пішла на захід разом із хорватами, дулібами і частиною інших племен [6].

Отже, етнорегіон Опілля, хоч і залишається маловивченим, однак володіє автентичною культурно-історичною спадщиною. Його походження і територіальні межі викликають суперечки серед науковців. Багато вчених мають свої погляди та твердження щодо виникнення Опілля, особливо стосовно його етнічних компонентів та взаємодії з сусідніми регіонами. Структура регіону включає в себе як природні, так і культурні особливості, утворюючи унікальний етнографічний простір. За відсутності єдиного бачення і чітких досліджень необхідні подальші наукові пошуки з питання походження і специфіки регіону.

1.2 Культурні особливості етнорегіону

Традиція – це довгий ланцюг передачі культурних характеристик, що завжди формується в певних умовах, які визначають її багатство, складність і розмаїття. З огляду на регіональний поділ на кордоні між Галичиною та Волиню, очевидно, що обрядова та народна культура ополян зазнавала впливу традиційної культури Карпат та Волині. Дослідники підкреслюють, що спосіб життя і культура ополян схожі до подолян та покутян [1].

Важливою складовою культурної спадщини українців є традиційна календарна обрядовість найглибших і найдавніших її пластів, у якій особливе місце посідає танець. Незважаючи на великий вплив інших етнічних груп, що проживають у Карпатах (таких як гуцули, бойки, лемки та покутяни), календарна обрядовість і фольклор ополян мають свої особливості. Календарні свята є стійким показником засад етнічного менталітету та одним із домінуючих компонентів будь-якої етнічної культури.

Народний календар ополян складається з низки комплексів, що відображають побутові, фольклорні, міфологічні та етнолінгвістичні традиції. Ритуал завжди був важливим атрибутом народного життя і виконував

найважливіші соціальні функції. Рівнини, притаманні регіональному поділу Опілля, північно-західна частина Подільського плато, великі степові рівнини з родючими землями, багатими полями й облямованими лісом полонинами, впродовж віків сприяли розвитку сільськогосподарського виробництва, головним чином землеробства та скотарства.

Дослідники відзначають, що, згідно з розвиненими ремеслами, ополяни споконвіку відзначали календарні свята «від осіннього циклу – періоду підготовки землі до зими та посіву озимих – до збору врожаю». Однак саме календарний цикл від зими до весни був найактивнішим на Опіллі, де від давніх часів проводилися різноманітні ритуали та обряди [3].

Завдяки специфіці сільського господарства в Опіллі активно розвивалися різні ремесла та промисли, що забезпечували виготовлення численних товарів та інструментів для повсякденного вжитку. Одним із ключових занять кожного домогосподарства було виробництво текстилю для власних потреб. З цією метою в регіоні вирощували льон та коноплю. Вівчарство і переробка вовни були менш поширеними. Обробка шкіри здебільшого розвивалася в тих місцях, де було багато сировини, зокрема завдяки розвиненому скотарству та полюванню [1].

Чинбарі займалися гарбарством, що сприяло розвитку таких шкіряних ремесел, як кушнірство, шевство і лимарство. Деревообробка також набула значного поширення і поділялася на різні напрями: теслярство (будівництво житлових та господарських споруд), боднарство (виготовлення бочок та іншої тари), столярство (створення предметів інтер'єру) і стельмахарство (виробництво транспортних засобів). Плетіння з природних матеріалів з'явилося раніше і залежно від використаного матеріалу поділялося на лозоплетіння, рогозоплетіння та плетіння із соломи. Розвиток цього виду ремесел став можливим завдяки багатству природних ресурсів у цьому регіоні.

З найдавніших часів камінь був легкодоступним матеріалом в Опіллі, який вирізнявся міцністю і стійкістю до природних факторів. Регіон був особливо багатий на гіпс, пісковик і вапняк, які видобували в кар'єрах.

Гончарна справа була одним із найпоширеніших ремесел в Опіллі. Виробництво глиняного посуду на Опіллі налічує багато століть і увібрало в себе технічні та художні традиції. У кожному селі Опілля була кузня (одна або дві кімнати), часто розташована на околиці села або біля дороги чи перехрестя.

Опільська вишивка з її давніми багатими традиціями була широко розповсюджена як вид матеріальної культури та декоративно-прикладного мистецтва. Її основними мотивами були кола, ромби, розетки, хрести, дерево життя та різноманітні мотиви, а основними техніками – вишивка хрестом, низинка, атласний шов, вишивка гладдю, стебельчастий шов і сітки.

Матеріалом для вишивки слугували полотно або шкіра, пришиті до домашнього або фабричного сукна. Залежно від змісту і форми мотиву вишивка поділялася на геометричну, квіткову, зоологічну та антропоморфну. В Опіллі склалася своя ритуальна та звичаєва культура. Упродовж століть для неї було характерне відзначення багатьох календарних, релігійних і родинних свят. Мешканці Опілля відзначали календарні свята, починаючи з підготовки землі до зими (осінній цикл), посіву озимини та збирання врожаю, відповідно до розроблених ними ремесел [16].

Найбільш насиченим був календарний цикл від зими до весни, бо добрий врожай залежав від стародавніх вірувань, поклоніння та шанування опільців, їхнього духовного життя та дбайливого ставлення до свого майна. Як і в інших районах Івано-Франківської області, відзначалися релігійні свята (Різдво, Великдень, Івана Купала та ін.). Родинні свята здебільшого були пов'язані з народженням, шлюбом або смертю. Загалом обрядова та звичаєва культура Опілля дуже схожа на культуру інших сусідніх етнографічних груп [33].

Природно-біологічний ландшафт орієнтує форми взаємодії людини з навколишнім середовищем, визначає важливі якості національної ідентичності, духовні цінності народу та формує норми поведінки в повсякденному житті. У святах Опілля втілюється ідея про те, що природа – це продовження їх самих, що вони є органічною частиною навколишнього світу.

Для опільських народних танців характерні чіткі теми та ідеї, глибокі смисли, драматичні підвалини та сюжет, загальні та конкретні художні образи, створені за допомогою різних засобів образної виразності, просторова композиція. Композиція складається з однієї або двох фігур. Барви народних танців Опілля також відображають природні особливості регіону. Місцева культура Опілля слугує своєрідною платформою для формування та функціонування різноманітних образних парадигм, що виконують важливу функцію. Лексика опільських народних танців як оптимальний засіб вираження культурних смислів є унікальним представником живого втілення культурних норм. Це набір соціальних практик, цінностей і правил колективного існування, характерних для даної етнографічної групи, вироблена народом система норм і оцінних критеріїв, за допомогою яких пізнається і розуміється світ [33].

Народна архітектура – один із найважливіших компонентів матеріальної культури народу, що відображає його історичну долю, соціальні, виробничі та побутові відносини, а також міжнаціональні зв'язки. Постійно вдосконалюючись і збагачуючись, архітектурна культура протягом століть зберігала свої самобутні традиції.

Селянські двори та їхні складові виконували важливу функцію в системі життєзабезпечення – захисну (житло) та виробничу (господарські споруди). Як зазначає відомий український науковець В. Самойлович, народне житло кінця XIX – початку XX століть зберегло типологічні риси, спільні для всіх регіонів України, а в архітектурно-етнографічних регіонах – свої особливості та відмінності.

У північно-західній Галичині сучасні етнографи виокремлюють три регіони: на північному заході Галичини – Опілля, надністрянське жидачівсько-самбірське Прикарпаття (Підгір'я) та перемисько-яворівське Надсяння.

В архітектурно-етнографічних дослідженнях регіону більшість видатних учених не приділяли достатньої уваги регіональній специфіці місцевої архітектури. Наприклад, В. Самойлович, виокремлюючи архітектурно-етнографічні області та райони України кінця XIX – початку XX ст., включав

територію північно-західної Східної Галичини до Прикарпаття. Видатна українська вчена Т. Косміна, вивчаючи житла регіону, не приділяла достатньої уваги регіональній специфіці місцевої архітектури. Косміна, вивчаючи житла Поділля, явно керуючись лише адміністративними принципами, вона включає Тернопільську область в історико-етнографічну групу Поділля. Водночас вона ігнорує Львівську та Івано-Франківську частини Поділля. Натомість, згідно з картою типів українських приватних хат XIX – початку XX століття, авторка включає приватні хати північного заходу Східної Галичини до львівського (галицького) варіанта середньоукраїнського (лісостепоного) типу.

В Опіллі переважним типом жител були каркасні конструкції. Конструкції стін сильно варіювалися, але здебільшого житла будувалися з плотами з довгою, вертикально заокругленою соломи, що заповнювала проміжки між стовпами каркаса. Стіни каркасних будівель неминуче модифікувалися грубим шаром глиняної соломи. Фундаменти були невід’ємною частиною жител Опілля. Стелі зазвичай забивалися дошками. Підлоги робилися з глини. На зовнішніх стінах майже немає слідів декору з полімерної глини (наприклад, пілястри) [34, с. 80–81].

На головному фасаді в кожній оселі було тільки одне вікно (часто витягнуте по горизонталі) і зрідка два парних вікна. Дахи були чотиришаровими і вкриті соломою; головною особливістю планувальної структури опільських жител кінця XIX – початку XX століття була «пекарня» (кухня), що розташовувалася в залах усіх типів жител. Надвірні споруди зазвичай зводили за каркасною технологією. Зрідка деякі споруди зводили з природного каменю. Дуже часто господарські будівлі частково або повністю перекривалися одним дахом.

Однією з архітектурних особливостей території є широке поширення проїздів і перпендикулярно розвинених господарських будівель. В Опіллі були вільні подвір’я і мало закритих будівель, тоді як на заході часто зустрічалися закриті подвір’я. За основними топографічними ознаками та народною

архітектурною термінологією житловий і господарський комплекс Опілля має багато спільного з відповідним комплексом Поділля.

Однак в архітектурі Поділля є й більш архаїчні явища. Зокрема, для Тернопільського Поділля характерне велике розмаїття каркасів і рулонних стін (близько 30 типів). Стовпи каркаса тут вкопували в землю або ставили на каміння (фундаменти були рідкістю навіть у оселях початку XX століття) [34].

Отже, на підставі наявних відомостей про фольклор, народну творчість, народні промисли про Опілля можна говорити як про особливий локальний етнографічний регіон на заході України. При цьому територія Опілля не є повністю однорідною як в архітектурному, так і в етнографічному плані. Тут можна виділити дві регіональні групи: східну та західну. Приблизною межею між ними є вододіл між річками Щирком і Верещицею.

1.3 Методи дослідження

В процесі виконання дослідницьких завдань у роботі було використано комплекс загальнонаукових та спеціальних методів дослідження.

Для окреслення стану наукової розробки теми було використано загальнонаукові методи аналізу та синтезу. Використання цих методів дало можливість сформулювати цілісне уявлення про проблематику, порівняти позиції різних авторів, забезпечило теоретичне підґрунтя для подальших розділів, сприяло виявленню прогалин у попередніх дослідженнях.

Формулювання мети, завдань, об'єкта і предмета дослідження стало можливим завдяки використанню методу логічного узагальнення. Цей метод дозволив структурувати великий масив теоретичних даних, забезпечив наукову послідовність і логіку викладу, дав змогу зробити нові висновки на основі існуючих знань.

Для обґрунтування логіки побудови роботи було використано системно-структурний підхід.

Для роботи з науковими статтями, фольклорними збірниками, краєзнавчими матеріалами було використано контент-аналіз текстових джерел. Цей метод дозволив систематизувати великі масиви текстів, забезпечив об'єктивність і відтворюваність, допоміг виявити домінантні культурні мотиви Опілля.

В процесі висвітлення історії формування етнорегіону та окреслення його меж було використано історико-географічний аналіз. Застосування цього методу дозволило простежити історичну еволюцію Опілля, встановити історично обґрунтовані межі етнорегіону, дати пояснення сучасним культурним та етнічним особливостям.

Дослідження змісту ключових понять («етnoreгіон», «Опілля», «етнокультурний простір»), їх порівняння та уточнення стало можливим завдяки використанню термінологічного (дефініційного) аналізу. Застосування цього методу дозволило усунути термінологічну невизначеність, підвищило якість теоретичної частини дослідження.

Для виявлення складових етнорегіону (населення, господарство, традиції, топоніміка) та для визначення функцій кожної складової у формуванні регіональної ідентичності було використано структурно-функціональний аналіз. Цей метод орієнтований на виявлення структури явища (етnoreгіону) та визначення функцій його складових (культура, побут, спадщина, природні ресурси). Застосування цього методу дозволило представити Опілля як цілісну систему, сприяло визначенню ролі кожного ресурсу у формуванні туристичної дестинації.

Опис традицій, побуту, одягу, ремесел, фольклору супроводжувався використанням етнографічного методу. Цей метод дозволив глибоко проникнути у культурну сутність регіону, забезпечив автентичність опису етнокультурних особливостей.

Порівняльно-історичний метод було використано для співставлення культурних проявів Опілля з іншими етнорегіонами Західної України. Цей метод дозволив виділити унікальні риси саме Опілля, сприяв визначенню рівня його

культурної своєрідності, сприяв розумінню як Опілля вписується у загальну структуру Галичини.

Пояснення окремих символів, обрядів, ідентичності населення Опілля було зроблено за допомогою методу культурно-антропологічної інтерпретації.

В процесі дослідження було використано соціологічні методи дослідження – опитування респондентів із використанням можливостей платформи GoogleForms. Цей метод дозволив краще дослідити сприйняття етнорегіону туристами та місцевими жителями

Важливим інструментом, використаним у дослідженні, став SWOT-аналіз. Використання цього методу забезпечило формування цілісної картини туристичного потенціалу етнорегіону Опілля, сприяло визначенню ключових бар'єрів у розвитку туризму в регіоні та окреслило шляхи їх подолання.

Об'єктивність результатів забезпечив аналіз статистичних даних. Використання цього методу також дозволило виявити тенденції та зміни у розвитку туризму.

Важливою складовою дипломного дослідження стало проєктування туристичного продукту згідно визначеної методології створення туру: маршрут, логістика, програма, послуги, ціноутворення. Розрахунок собівартості та кінцевої ціни туру, визначення рентабельності став можливим завдяки використанню методу калькуляції витрат і доходів.

Методи узагальнення, аналізу і дедукції, а також інтерпретаційний метод забезпечили повноту та логічність висновків.

РОЗДІЛ 2

ОЦІНКА ТУРИСТИЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ЕТНОРЕГІОНУ ОПІЛЛЯ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

2.1 Характеристика ресурсного потенціалу етнорегіону

Зважаючи на геопросторові межі етнорегіону, доцільно характеризувати ресурси Опілля в межах адміністративних кордонів різних областей України.

У межах Івано-Франківської області площа Опілля становить 1 256 км² з населенням 96 000 осіб (щільність населення – 76,7 осіб на м²).

Згідно історичних джерел та літературних даних, найдавнішими поселеннями на території сучасного Івано-Франківського Опілля є: Рогатин (1340), Чесники (1368), Підбір'я, Руда (1375), Обельниця (1379), Журів, Колоколин, Чагрів (1394), Набережна (1391) [7, с. 10]. На початку другого тисячоліття міста і села Опілля постійно руйнувалися ордами кочівників. Опілля було одним із ареалів формування слов'ян, а також осередком стародавнього Галича. Опілля було основним носієм наддністровського діалекту української мови та мовним мостом між карпатським і волинським діалектами. З середини XI століття Опілля увійшло до складу Звенигородського князівства Галицького князівства. В етнографічних особливостях жителів Опілля збереглася глибока й унікальна традиція.

Лісопасовищно-степовий район Опілля у складі Івано-Франківської області поділяється на три фізико-географічні ландшафтні зони: Рогатинське Опілля, Бистрицько-Тлумацьке Опілля та Галицька улоговина (долина Дністра) [6].

Мешканці Опілля – етнологічно самостійна група. За культурою та способом життя опільчани близькі до жителів Покуття та Поділля. Опільський одяг був унікальним. Він поділявся на плечі, талію (нижній і верхній одяг), голову і взуття. Жінки носили сукні без рукавів або спідниці з чорного або темно-червоного (вишнево-червоного) сукна чи оксамиту, прикрашені квітковим орнаментом, а в останні роки – вишивкою бісером (див. Додаток Б). Чоловіки

одягали штани, бекеші, капелюх і смушеві шапки. Влітку жінки і чоловіки ходили босоніж, а чоботи або туфлі робили зі шкіри [33]. Раціон харчування ополян був схожим на раціон харчування Покуття.

Два передові райони регіону, де знаходиться більша частина етнографічної спадщини – це Рогатинський та Галицький райони. Рогатинський район, зокрема, є дуже перспективною рекреаційною опірною зоною в географічно вигідному місці, а включення до списку ЮНЕСКО дерев'яної церкви Святого Духа, збудованої 1598 року, ще більше зміцнило туристичну інфраструктуру регіону. Справжній іконостас цієї церкви є пам'яткою універсального значення в процесі збереження мистецької спадщини держави: 1650 року за сприяння братства, яке діяло в цій церкві, було виготовлено іконостас у стилі ренесанс і бароко, один із трьох найстаріших іконостасів в Україні (див. Додаток В). З 1983 року костел Святого Духа перетворений на музей і працює як філія Музею мистецтв Прикарпаття [36].

Серед популярних туристичних визначних пам'яток Івано-Франківського Опілля – маєток Реїв (XIX ст.), костел Святої Анни (XVII ст.), пам'ятник Роксолани (Рогатин), костел кармелітів (1624 рік, Більшівці), Національний заповідник «Давній Галич» (с. Крилос), Музей народної архітектури та побуту Прикарпаття (с. Крилос) та інші. На Виноградній горі досі можна побачити залишки стародавнього Галича, а також церкву Святого Пантелеймона XII століття, пам'ятку свого часу, що велично височіє з майстерним білокам'яним різьбленням.

На пагорбі у місті Галич туристів зустрічає Старостинський замок XIV століття (див. Додаток Г). З 1994 року в селі Крилос відкрито галицьке поселення X–XIII століть, церкву Святого Пантелеймона XII–XIII століть, Успенську церкву, митрополичі палати, фундамент собору Успіння [35].

В с. Приозерне знаходиться маєток і палац графа Миколи Рея (див. Додаток Д). Наприкінці XVIII століття Юзеф Яблоновський володів Псарами і наприкінці XVIII століття побудував у Псарах перший палац у класичному стилі. Від цієї будівлі збереглися лише деякі сліди. Пізніше Юзеф Яблоновський передав

маєток своїй доньці від другого шлюбу Урсулі (р. 1779), вона була дружиною Вінцента Глогівського, придворного короля Станіслава Августа. У їхнього сина Станіслава не було дітей і він віддав Псари своєму братові Людвіку, а Людвік – передав своїй доньці від другого шлюбу Вільгельміні (1849-1907), дружині графа Станіслава Рея (1833-1873). У 70-х роках XIX століття за наказом графині Вільгельміні Рей було збудовано нову садибу. Архітектором став відомий львівський фахівець Юліан Захаревич. Цікаво, що старий палац під час будівництва нової садиби було знесено тільки 1880 року. В 1882 році було завершено будівництво нового «Графського гнізда» в стилі еклектики.

Навколо нього було розбито парк площею 30 га. У ньому росли дуби, клени, липи, модрина та ясени. Тут же був мальовничий ставок, де дворяни могли разом плавати на човнах. Після смерті графині село стало маєтком і перейшло до її сина Миколи Рея, а потім до онуків Станіслава Костки (1894-1971) і Людвіка (1896-1978).

Брати розділили маєток, причому Людвік Рей успадкував Псари. Ця аристократична садиба приваблювала вродливих чоловіків і жінок з усього регіону. Так тривало до 1939 року, коли почалася Друга світова війна. Убитий горем граф Людвіг (останній власник палацу) виїхав до Парижа, до Франції. Під час радянської окупації графський архітектурний шедевр уперше після Другої світової війни був відданий військовому гарнізону. У цей час солдати зруйнували більшу частину штукатурки, розстріляли її з гармат, настелили паркет і влаштували в кімнатах вбиральні.

Потім палац використовували як свинарник для побутових потреб, тобто для колгоспів (свиней тримали на другому поверсі замку). В 1955 року тут оселилися студенти Рогатинського ветеринарного технікуму. Пізніше (середина XX століття) тут було організовано психіатричну лікарню: на відбудові замку щоденно працювало понад 100 осіб, проведено капітальний ремонт інтер'єру та екстер'єру замку. Було відремонтовано господарські будівлі, встановлено нову електропроводку і зовнішнє освітлення, побудовано котельню, проведено центральне опалення, заасфальтовано всі дороги на території маєтку, проведено

прибирання (вивезено десятки сміттєзбиральних машин), висаджено нові дерева й кущі, доглянуті клумби, встановлені лавочки, урни та вази.

Територія була обгороджена, а на вході побудовані ворота. Будівля цікаво використовувалася в період незалежності України, коли тут до 2004 року діяв монастир. Потім вона перейшла у власність Київського патріархату Української православної церкви, а 2008 року за «туманних» і неясних обставин резиденцію Рея купила приватна особа, невідома громадськості.

У наші дні. Палац, як і раніше, стоїть і приваблює туристів, але тільки зовні. Усередині він перебуває в жахливому стані. На жаль, останній власник не виявив інтересу до належного відновлення історичної спадщини українського народу. Цікавим доповненням до палацу є в'їзна брама, збудована 1822 року (див. Додаток Д).

Майбутня Роксолана, Настя Лісовська, народилася в Рогатині. На центральній площі міста стоїть пам'ятник дружині легендарного султана. Поруч розташований костел Різдва Богородиці, збудований у XII чи XIV столітті (науковці розходяться в думках), а на протилежному боці – готично-ренесансний собор XV-XVI століть (див. Додаток Е).

Однак найціннішою туристичною визначною пам'яткою Рогатина є не Роксолана і не кам'яний костел. Головний скарб міста – дерев'яна церква Святого Духа на старому цвинтарі на вулиці Роксолани [40].

Перша згадка про священика приміської церкви в новому місті міститься в документі 1564 року. Наявна дерев'яна церква – одна з найстаріших в Україні, її часто датують XII століттям, 1481, 1562, 1567 тощо. В 1650 році завдяки зусиллям братів-церковників у церкві встановили іконостас у стилі ренесанс. В 1675 році церкву відреставрували. В 1676 році церкву перебудували в стилі ренесанс, того самого року збудували новий храм. 1895 року церкву було відреставровано під керівництвом львівського архітектора Михайла Ковальчука.

Іконостас був відреставрований 1895 року художником Юліаном Маркевичем. Раніше, 1885 року, іконостас експонувався на археологічній

виставці у Львові. На початку XX століття було здійснено незначні переробки, що змінили форму бані нефа і даху вівтаря.

Черепичний дах церкви ремонтували в 1941 і 1949 роках, а в 1980–1982 роках церкву відреставрували під керівництвом архітектора Івана Могитича. Іконостас був відреставрований у 1980-1981 роках. З 1983 року в церкві відкрито філію Івано-Франківського музею [40].

У XIX столітті священик церкви п'ятидесятників Іполито Дзерович виявив на північній стіні центральної нави напис, що датує будівництво церкви 1598 роком. Нині вчені ставлять цю дату під сумнів, вказуючи на будівництво в першій половині XVII століття. Попри різне датування не викликає сумнівів той факт, що церква Святого Духа в Рогатині – одна з найстаріших дерев'яних церков України. За місцевою легендою, батько Насті Лісовської Гаврило був священиком Свято-Духівської церкви, а сама Настя приходила сюди молитися.

Ще одним прикладом ренесансної архітектури з елементами готики є костел Святих Миколая та Анни в Рогатині (див. Додаток Ж). Одразу ж після побудови в Миколаївському костелі було створено церковне братство, а 1650 року коштом братства збудовано прекрасний п'ятиярусний іконостас. Сьогодні цей витвір барокового мистецтва є одним із трьох найстаріших іконостасів в Україні. До XIX століття його не цінували, але оскільки він вважався визначним витвором мистецтва, було виділено кошти на його реставрацію, яку провів відомий художник і реставратор Юліан Макаревич, і згодом вона експонувалася на археологічній та етнографічній виставці у Львові, це було 1885 року. В 1895 році галицький виборний парламент вніс 2000 злотих, і костел було відреставровано [36].

Однією з найвизначніших і добре збережених сакральних пам'яток в Івано-Франківському Опіллі є костел Благовіщення і монастир кармелітів у Більшівцях. Будівля датується кінцем XVIII століття і виконана в стилі бароко (див. Додаток З). Згідно з легендою, монастир не існував би, якби гетьман Мартин Казановський не був таким благочестивим і не вірив у чудеса. В 1621 році він вирушив воювати з татарами. Коли гетьман збирався переправитися

через Дністер, хвиля пронесла над ним образ Божої Матері. Казановський вирішив, що це дуже гарна ознака, і гетьману з його невеликим загonom вдалося розбити татар, яких було набагато більше. Казановський помістив знайдену статую до каплиці Більшівського замку, а оскільки віряни стікалися до каплиці, гетьман вирішив збудувати в місті церкву і помістити статую туди.

В 1624 році ченці-кармеліти побудували дерев'яну церкву і монастир. Через деякий час монастир і церкву було обнесено цегляними мурами. У XVIII столітті монастир, як і місто, кілька разів руйнували козаки, шведи, татари та турки. В 1725 році католицький костел відбудували з цегли. Будівля була зведена з темно-червоної цегли на вапняному розчині і мала форму триповерхової базиліки. Поруч із костелом було відбудовано монастирські келії.

У 1916–1917 роках через Більшівці проходила лінія фронту, і монастир сильно постраждав від російської та німецької артилерії. У 1930–1934 роках костел частково відреставрували всередині та ззовні. Приблизно в 1947 році костел було закрито, а радянська влада перетворила будівлі на зерносховище.

У 1947 році церкву закрили, і радянська влада використовувала будівлю як зерновий склад, а пізніше як пункт збору скла. Після закінчення Другої світової війни ченці-кармеліти вивезли чудотворну статую Богоматері в Більшівцях до Польщі, де вона зберігалася в гданському костелі Святої Катерини. В 1990 році костел повернули католицькій громаді. З 2002 року тривають реставраційні роботи [15].

За 5 км на північний захід від Рогатина у селі Черче знаходиться одна з унікальних дерев'яних сакральних пам'яток – церква Святого Василя Великого. Через село проходить автомагістраль Львів-Рогатин-Івано-Франківськ. Однак церква розташована не вздовж дороги, а на невисокому пагорбі на околиці села під назвою Старий Кут.

Перша письмова згадка про Черче датується 1443 роком. Назва села походить від землі, на якій оселилися перші ченці і побудували перший монастир. Спочатку село називалося Чернецьке, але пізніше було перейменоване і отримало сучасну назву [41].

В 1925 року в селі було відкрито курорт, що використовує сульфідні джерела. З березня 1929 року по вересень 1939 року курортом керував Левко Лепкий, журналіст, видавець, поет і композитор. Його брат, письменник Богдан Лепкий, також відвідував курорт і називав його «українськими Карловими Варами».

Церква Святого Василя – один із досконалих зразків українського дерев'яного церковного зодчества. Офіційна дата побудови – 1733 рік, але в джерелах згадується, що вона була збудована в XVI столітті і перенесена сюди з іншого місця в 1733 році. Це цілком можливо з огляду на схожість церкви з бойківською церковною архітектурою.

Про існування церкви в селі вперше згадується в публічному сповіщенні Руського воєводства у 1564–1565 роках. Невідомо, коли було зведено першу будівлю. З повітових записів «Ключі розуміння» Йоаникія Галятовського 1653 року відомо, що 1708 року в селі була церква Святого Василя [41].

У 1733 року, відповідно до напису на одвірку південних дверей монастиря в старій сільській церкві, було зведено ще одну церкву. При цьому жителі села з покоління в покоління називали цю будівлю церквою Святої Параскеви. Згідно зі звітом про відвідини 1760 року о. Миколою Шадурським, церква була побудована. Церкву освятив рогатинський благочинний о. Стефан Демкович [41].

Пам'ятки містобудування та архітектури описують костел так: 1812 року було перебудовано гілку над центральним зрубом. Це триглава церква з трьома дерев'яними поверхами. План складається з трьох квадратів, з великою центральною площею. Центральний зруб дещо вищий за бічні і вкритий чотиригранним дахом із трьома фальцами в основі, а бічні зруби – з одним фальцем. Верхня частина чотиригранного даху має оригінальний візерунок. Усередині дуже низький бабінець з'єднаний із центральним об'ємом низьким арковим вирізом. Інтер'єр освітлюється через кілька невеликих вікон [41].

Реставрацію храму було проведено в 1970 році. Пам'ятка є унікальним витвором народної бойківської школи, з її лаконічною масивністю, ритмами

членувань, пропорціями та силуетами. Вхід до церкви знаходиться біля південної стіни нави. Усередині простір нави відкритий по висоті, повторюючи форму зовнішнього покриття стіни. Невеликий, вузький хор розташований біля західної стіни нефа. Стіни церкви не були розписані, зберігся чотириярусний іконостас XVIII століття з деяким оновленням іконографії.

За століття свого існування церква пережила кілька монголо-татарських набігів і дві світові війни. Боротьба комуністичного уряду з релігією не зупинила служби для парафіян: на початку XX століття центральний купол обвалився під час шторму і був накритий тимчасовим шатром-пірамідою. Верхню частину нави було відновлено 1970 року. У сімдесятих роках минулого століття церква зазнала масштабного ремонту та реконструкції. Робітникам вдалося відновити старовинну будівлю, не порушивши її автентичності та первісного колориту [41].

На території етнорегіону Опілля знаходиться заповідник «Давній Галич». Національний заповідник було створено для збереження історичних і культурних пам'яток Галича. Під охороною перебуває низка об'єктів національного та міжнародного значення, фундаменти 14 літописних церков XII–XIII століть, понад 200 археологічних пам'яток, 18 природних заповідників, органічно пов'язаних з історико-архітектурними об'єктами. На території заповідника розташовані:

- Музей історії давнього Галича;
- Музей народної архітектури та побуту Прикарпаття) (див. Додаток К);
- Регіональний природно-ландшафтний парк [27].

Давній Галич, столиця Галичини, а потім Галицько-Волинського князівства, є історичною та археологічною пам'яткою національного значення. 1994 року на базі комплексу історико-культурних пам'яток XI–XVII століть було створено Національний історико-культурний заповідник, якому Указом Президента було надано національний статус та офіційну сучасну назву.

До найвідоміших об'єктів заповідника належать: церква Святого Пантелеймона (XII століття), церква Різдва Христового (XVI–XVII століття),

церква Успіння Пресвятої Богородиці (XVI століття), монастирський комплекс кармелітів (XVI століття), «Галчина могила», легендарна «Криниця князя», фундамент собору Успіння Богородиці (XI століття) з місцем поховання князя Ярослава Осмомисла, каплиця св. Василя (XV століття).

Оборонна система з кількох рядів потужних валів збереглася в селі Крилос, що знаходиться на території заповідника. Крім того, у заповідній зоні розташовано понад 200 археологічних пам'яток, які свідчать про виникнення та розвиток історичного міста. Загалом, на відміну від інших українських міст, де культурні шари минулих століть здебільшого пошкоджені або повністю знищені підземними комунікаціями та сучасними будівлями, пам'ятки стародавнього Галича дбайливо зберігаються та відновлюються. У 1995–2005 роках було відреставровано історичний центр стародавнього міста, церкву Святого Пантелеймона, церкву Успіння Богородиці, каплицю Святого Василя та багато пам'яток народної архітектури [27].

Село Чесники, розташоване в Рогатинському районі Івано-Франківської області, відоме своєю багатою історією та культурною спадщиною. Воно було засноване 1368 року і є одним із найстаріших поселень у регіоні [4].

Однією з головних історичних пам'яток Чесників є церква Святого Миколая XIV століття (див. Додаток Л). Церква являє собою яскравий приклад типової оборонної архітектури того періоду. Масивні стіни та бійниці свідчать про те, що ця церква слугувала не лише для релігійних цілей, а й як місце оборони в разі нападу. Церква має унікальний архітектурний стиль, що поєднує в собі елементи готики та ренесансу. Вона побудована з каменю, що було незвично для дерев'яної церкви в регіоні того часу. Підлога вимощена квадратним камінням, а вівтарна частина виконана з шестигранних цеглин, що поширені в римо-католицьких костелах [29].

З 2018 року село Чесники може стати прикладом сучасного використання багатих гастрономічних традицій. Він пов'язаний із родиною Росоловських, котра відкрила у Чесниках родинний бізнес із виробництва олії холодного віджиму під брендом «Опільські олії». Підприємство не тільки стало джерелом

високоякісної продукції, а й сприяло розвитку туризму в селі. До «Опільських олій» входять лляна, гарбузова, з волоського горіха, конопляна, рижієва та олія розторопші [18].

Усі олії виробляються методом холодного пресування, що дає змогу зберегти їхні корисні властивості. Продукція користується попитом не тільки у місцевого населення, але й у туристів, які приїжджають у Чесники. Завдяки роботі сім'ї Росоловських, Чесники стали відомі як центр виробництва високоякісної олії та привабливе місце для туристів, які цікавляться традиційними ремеслами і краєзнавством [28].

Історико-краєзнавчий музей «Опілля» – муніципальний музей у місті Рогатин Івано-Франківської області. Музей спеціалізується на історії та культурі Рогатинського Опілля, історико-етнографічної області України. Перший музей у Рогатині було засновано 16 листопада 1941 року. Під час Другої світової війни він продовжував працювати, але його діяльність була недовгою [35].

Музей було відроджено і знову відкрито для відвідувачів 19 листопада 2018 року у відреставрованій пам'ятці архітектури XVIII століття. Експозиція музею поділена на п'ять залів і охоплює історію Рогатинського Опілля від давнини до XX століття (див. Додаток М).

Серед експонатів:

- фрагменти кераміки давніх археологічних культур;
- прикраси часів Київської Русі;
- колекції куль та монет періоду Речі Посполитої;
- традиційний опільський одяг та вишивка;
- предмети побуту місцевих жителів [35].

У музеї Опілля проводяться різні виставки, присвячені місцевій культурі та історії. Зокрема, фотовиставка «Пригоди сирного коня» була організована Романом Рудником. Музей також є осередком краєзнавства у школах та розвитку патріотизму серед молоді.

Маріямпільський замок у селі Маріямпіль Івано-Франківської області – важлива історична пам'ятка Карпатського регіону. Замок був побудований в 1691 році спадкоємцем польського престолу Станіславом Яном Яблоновським. Замок слугував оборонною спорудою та резиденцією родини Яблоновських. До будівництва замку тут знаходилося давньоруське поселення Чортопіль (XII–XV ст.). Після того як воно було зруйноване татарами, Станіслав Ян Яблоновський вирішив побудувати нову фортецю, щоб захистити навколишні землі від нападу [24].

Розміри замку становили приблизно 200 на 150 метрів, товщина стін – 2–3 метри. Фортеця мала дві в'їзні брами, казарми для гарнізону та житлові будинки. Навколо замку був розбитий парк, частина якого збереглася до наших днів. На жаль, замок не зберігся у своєму первісному вигляді. Однак руїни фортеці та старий парк є важливими історичними об'єктами і привертають увагу туристів та дослідників [12].

Територія етнічного регіону Опілля також частково знаходиться в межах Тернопільської області. Географічно це околиці Бережан, Монастирська, Підгайців. Придністровський район Тернопільської області дуже мальовничий – це поєднання м'яких пагорбів Передкарпаття, серпантинів та русла Дністра, м'якого клімату.

Бережани – мальовниче містечко, розташоване в Тернопільському Опіллі, відоме своєю багатою історією, архітектурними пам'ятками та культурними надбаннями. Перша документальна згадка про Бережани датується 1375 роком. У 1530 році польський король Сигізмунд I дозволив коронному хорунжому Миколаю Синявському заснувати тут місто з магдебурзьким правом на місці невеликого поселення. Вже у 1534 році, на острові, звідусіль оточеному водами річки Золота Липа, Миколай Синявський почав будівництво замку з тесаного каменю, яке завершили в 1554 році. Ця споруда стала родовою резиденцією Синявських і справжнім витвором мистецтва, що гармонійно поєднував стилі й нагадував королівський замок Вавель у Кракові.

Замок виконував важливу оборонну роль, оскільки розташовувався на торгових шляхах і неодноразово слугував форпостом у боротьбі з ворогами. Фортеця вражає своїми масивними стінами, арковими брамами та залишками оборонних веж. Особливу увагу привертає усипальниця Синявських, розташована на території замку, яка є яскравим прикладом ренесансної архітектури.

Сьогодні Бережани – це затишне містечко, яке гармонійно поєднує історичну спадщину з сучасним життям. Вузькі вулички, старовинні кам'яниці та затишні площі створюють неповторну атмосферу. У місті активно розвиваються туризм і культурні проєкти, які популяризують місцеву історію та традиції.

Під час відвідування Бережан обов'язково варто спробувати місцеві делікатеси, зокрема продукцію з пекарні, відомої своїми ароматними хлібами, здобною випічкою та традиційними солодощами. Місцеві господині готують смачні страви, що поєднують класичну галицьку кухню з особливостями опільських традицій.

Окрім замку, варто також відвідати: ратушу – двоповерхову прямокутну будівлю з двоярусною вежею та внутрішнім двором, зведену в 1803 – 1811 роках у стилі раннього класицизму. Костел Пресвятої Трійці – греко-католицький храм, розташований у центрі міста, фасадом до площі Ринок. Побудований у першій половині середині XVII століття, він зазнав численних перебудов, остання з яких відбулася в 1893 – 1903 роках, надавши костелу сучасний вигляд.

Монастирська – місто на Тернопільщині, розташоване в історико-географічній місцевості Тернопільського Опілля. Цей регіон славиться плодючими землями, красою пейзажів та багатою історичною спадщиною. Перша письмова згадка про Монастирська відноситься до 1433 року, коли поселення належало лицарю Сигізмунду. У 1454 році місто отримало магдебурзьке право і мало свій замок. Протягом століть Монастирська піддавалася нападам різних завойовників, зокрема, у 1578 році місто було взято в облогу татарськими і турецькими військами.

Коропець – селище у Монастириському районі Тернопільської області, розміщене біля річки. Вперше згадується у XV столітті як власність родини Буцацьких. Селище мало магдебурзьке право та спеціалізувалося на землеробстві, тваринництві, бджільництві та розвитку ремесел. Герб містечка – риба короп натякає на заняття місцевого населення рибальством.

Однією із ключових архітектурних пам'яток Коропця є палац Бадені. На початку XIX століття родина Мисловських збудувала в Коропці резиденцію. У 1906 році власник Коропця Станіслав Бадені на місці старого палацу спорудив новий двоповерховий у стилі класицизму та віденського ренесансу. Під час Першої світової війни будівля зазнала руйнувань, проте згодом родина Бадені відновила маєток. За Станіслава Бадені парк було розширено до 200 гектарів. Автором реконструкції був інспектор міських парків Арнольд Рерінг. На даний час палац перебуває у стані, що потребує реставрації, проте лишається значною культурною спадщиною регіону.

Підгайці майже не трапляються у туристичних маршрутах Тернопільської області. При цьому місто володіє значним історико-культурним потенціалом. Перед усім, це готична синагога, готичний костел, оборонна церква (усі будівлі датуються XVII століттям), а ще є дві дерев'яні церкви, ратуша, ринкова площа і величезне єврейське кладовище.

Перша згадка про Підгайці в історичних джерелах датується 1436 роком, а у 1469 році місто вперше отримало Магдебурзьке право. Однією з найяскравіших пам'яток міста є Успенська церква – храм-фортеця, зведений у період Хмельниччини в 1650–1653 роках. Цей архітектурний перетин ренесансного та барокового стилів був збудований за ініціативи Анни Могилянки, дружини Станіслава «Ревери» Потоцького, який володів Підгайцями.

Стара ратуша міста була зруйнована під час Першої світової війни. У 1931 році на місці Ринкової площі зведено нову ратушу. Сучасна площа, що має трикутну форму і є досить унікальною для міст з Магдебурзьким правом, нині носить назву площі Незалежності. Однак ратуша втратила свою первісну функцію та на сьогодні слугує приміщенням для Галицького медичного коледжу.

У місті розташовані дві дерев'яні церкви: святого Юра, зведена у 1898–1902 роках, та Покрови на Тудинці, датована 1906 роком. Крім того, тут можна побачити кам'яну каплицю святого Миколая. Більшість кам'яниць міста були побудовані у ХІХ столітті або на початку ХХ-го, проте на вулиці Замковій зберігся єдиний будинок заїзду ХVІІ століття [23].

В кордонах сучасної Львівської області етнографічне Опілля охоплює населені пункти Бібрка, Городок, Золочів, Львів, Миколаїв, Перемишляни, Судова Вишня та Ходорів. Ці населені пункти поєднують у собі як галицьку культуру, так і особливості регіону Опілля.

Ходорів – старовинне галицьке містечко між Дністром та Лугом, котре є місцем розташування палацу Любомирських (1932 р.), костелу Всіх Святих (1777 р.), церкви св. Безсрібників Косми і Дам'яна (1922 р.), кількох сецесійних будинків (ХІХ–ХХ ст.) в центральній частині міста.

Костел Всіх Святих є однією з найдавніших архітектурних пам'яток Ходорова. Римо-католицька парафія в Ходорові сягає корінням 1460 р.: саме тоді володар цих земель Єжи (Юрій) Ходоровський звів у місті дерев'яний костел. Первісний храм не пережив татарської навали в 1620-1621 рр. Його наступник теж згорів в 1655 р., під час шведсько-російської війни. Вже на початку ХVІІІ ст. зводиться третій дерев'яний храм коштом Ходоровських та (пізніше) їхніх спадкоємців Цетнерів. З документів відомо, що в 1760-х рр. споруда потребувала ремонту і мала три вівтарі (Трійці, Всіх Святих і Розп'яття).

Мурований костел, який дійшов до наших днів, звели в 1777–1779 роках коштом наступних власників Ходорова – Жевуських за проектом Флоріана Ріхтера. Відомо, що через руйнування та поганий стан фундаментів в 1825 р. храм закрили. Реставрація відбулася в 1830 році, ґрунтовний ремонт – в 1896–1897 роках. Тоді було добудовано каплицю, встановлено бічні вівтарі. 10 квітня 1903 року храм було повторно освячено під титулом Всіх Святих.

Наступна перебудова відбулася в 1934–1935 роках під керівництвом архітектора Лаврентія Дайчака. Старовинні інтер'єри храму не збереглися, сьогодні його внутрішній декор досить скромний.

В містечку Судова Вишня розташований палац, зведений на початку XVIII століття. Спочатку маєтком володіла родина графів Коморовських. Граф Антоній Комаровський мав двох доньок, котрі мали успадкувати статки батька, на жаль, жодна з них не вийшла заміж, відповідно, не залишивши нащадків. На початку XX століття маєток було продано родині Марсів.

Найбільший розквіт палацу припав на час відомого естета Яна Станіслава Віталіса Марса, котрий був власником Судової Вишні на початку XX століття. Після смерті старого власність успадкував онук Кшиштоф Марс, який відремонтував палац після руйнувань, завданих Першою світовою війною.

Родина Марсів володіла маєтком до початку Другої світової війни, доки цю територію не захопили радянські війська. Під час війни маєток знову пограбували та знищили. Навколо палацу розкинувся великий парк, площею 6 гектарів. Парк спроектував ландшафтний архітектор Арнольд Регрінг.

У радянські часи палац переобладнали на гуртожиток зооветеринарного технікуму. За часів незалежної України, в 1995 році, палац згорів, з того часу перебуває в руїнах, обжитий безпритульними та місцевою молоддю. Цеглою не гребують і місцеві. Перебувати всередині досить небезпечно.

Бібрка – місто та адміністративний центр Бібрської міської об'єднаної територіальної громади, що знаходиться у Львівському районі Львівської області. Існує припущення, що перше поселення на місці сучасної Бібрки з'явилося як осередок мисливців на бобрів, яких виловлювали для княжого Звенигорода, нині села Звенигород. Долини біля річки Боберки, на берегах якої розташоване місто, і сьогодні залишаються вологими та болотистими протягом усього року. У минулому вони, ймовірно, були постійно вкриті водою, створюючи ідеальні умови для життя бобрів, які обирають водойми зі стоячою водою або заплави для будівництва своїх осель. Ймовірно, ці місця неодноразово відвідували мисливці, котрі приїжджали з княжого Звенигорода, а також з інших населених пунктів. Аналогічні території, багаті на бобрів, існували й далі вниз за течією Боберки, зокрема між сучасними селами Ходорківці та Соколівка, на західній околиці останнього.

У місті збереглися залишки двох синагог. Одна з них, відома як Велика синагога, була збудована у 1821 році і розташована в центральній частині міста на північ від ринкової площі. Інша, споруджена в середині XIX століття, стоїть на схід від Великої синагоги неподалік ринку. Західніше центру міста, біля мосту, свого часу знаходився кіркут XVIII століття. До наших днів там збереглося близько двадцяти мацев. Згідно з архівними даними, ще в 1851 році в Бібрці функціонували дві синагоги.

Зараз Перемишляни є районним центром Львівської області. Перші згадки про село датуються 1375 роком, а його назву, імовірно, пов'язують із переселенцями з Перемишля, які оселилися на цій території. У 1613 році поселення отримало магдебурзьке право, набувши статусу міста. Найвагомішою історико-культурною пам'яткою Перемишлян є оборонний костел Святих апостолів Петра і Павла. Точний рік заснування першого костелу в Перемишлянах невідомий, проте відомо, що у 1623 році під час татарського нападу храм було спалено. У 1645 році Ельжбета Вікторія Потоцька виділила значні кошти для побудови не лише нової святині, але й домініканського монастиря поруч із нею. Оскільки костел знаходився за межами міських укріплень, його звели з дотриманням усіх вимог оборонної архітектури. У 1730 році храм повторно освятили на честь святих апостолів Петра і Павла. У костелі було п'ять вівтарів: вівтарі святих Петра і Павла, Матері Божої, святого Тадея, святого Вінцента з Ферари та святого Домініка. На початку XIX століття вівтар святого Домініка замінили вівтарем святого Миколая. Після поділів Речі Посполитої і встановлення австро-угорської влади домініканський монастир, як і багато інших, був закритий. З 1792 року костел перейшов у підпорядкування дієцезійним священникам (дієцезія – територіально-адміністративна одиниця римо-католицької церкви). У повоєнний період храм певний час слугував зерносховищем, а пізніше використовувався як виробниче приміщення. У 1996 році святиню повернули римо-католицькій громаді, і з того часу вона знову діюча.

Городок – місто у Львівській області, відоме своєю багатою історією і архітектурними пам'ятками.

Основні пам'ятки Городка:

- Церква Святого Миколая. Зведена у 1510 році є прикладом давньої української архітектури;
- Церква Святого Іоанна Хрестителя. Дерев'яна церква, збудована у 1754 році, є пам'яткою архітектури та відображає традиції дерев'яного зодчества;
- Костел Воздвиження Святого Хреста. Готичний костел, будівництво якого почалося у XV столітті за підтримки короля Владислава Ягайла, є важливим релігійним та історичним об'єктом міста;
- Церква Благовіщення Пресвятої Богородиці. Побудована у 1633 році;
- Церква Преображення Господнього. Колишній францисканський монастир XV століття, нині діюча церква, що представляє історичну та архітектурну цінність.

Ці пам'ятки роблять Городок привабливим для туристів, які цікавляться історією та архітектурою України (див. Додаток Н).

Миколаїв та Золочів – два мальовничі міста Львівщини, багаті на історичні та культурні пам'ятки, які приваблюють туристів.

Миколаїв відомий своїми архітектурними та природними пам'ятками. Греко-католицька церква святого Миколая – побудована у 1868—1876 роках, ця церква є яскравим прикладом сакральної архітектури того часу. Греко-католицька церква святого Михаїла зведена у 1863 році. Вона відображає традиції українського церковного будівництва. Печера Прийма – трирівнева печера з пісковика, вік якої сягає 45,5 тисяч років. Вважається одним з найдавніших мисливських поселень України та є пам'яткою археології європейського значення. Старий дуб у Верині розташований за 7 км від Миколаєва в селі Верин, цей дуб є ботанічною пам'яткою місцевого значення, його вік складає близько 1000 років.

Золочів славиться численними історичними пам'ятками. Золочівський замок збудований у XVII столітті. Замок є музеєм-заповідником і відображає архітектурні стилі того часу. Вознесенський костел зведений у стилі бароко в середині XVIII століття. Костел прикрашає центр міста своїм розкішним декором та скульптурами. Церква святого Миколая побудована у XVI столітті є важливою релігійною та історичною пам'яткою міста. Церква Воскресіння Господнього зведена у XVII столітті є ще одним свідченням багатой духовної спадщини Золочева. Відвідання Миколаєва та Золочева дозволяє зануритися в багату історію та культуру Львівщини, насолодитися архітектурними шедеврами та красою природи регіону.

Отже, етнорегіон Опілля, що охоплює частини Тернопільської, Львівської та Івано-Франківської областей, має великий ресурсний потенціал. Сприятливі природні умови, багата культурно-історична спадщина та розвинені ремісничі традиції створюють можливості для розвитку туризму, аграрного сектору та місцевих виробництв. Регіон володіє не лише багатую етнічною спадщиною, але й зберігає історико-культурні пам'ятки різних стилів та народів, що, у свою чергу, відкриває перспективи для формування мультикультурного туристичного продукту. Рациональне використання цих ресурсів сприятиме економічному зростанню регіону та збереженню його культурної ідентичності.

2.2 Аналіз туристичної атрактивності етнорегіону Опілля

Опілля – один із унікальних етнорегіонів Західної України, що приваблює туристів завдяки багатій культурній, природній та історичній спадщині. Зокрема, в етнорегіоні Опілля розташовано безліч пам'яток архітектури та народної культури, а також природних ландшафтів, які можуть стати важливими туристичними об'єктами.

Аналіз туристичних пам'яток регіону є важливим кроком у розумінні потреб та інтересів потенційних туристів. Для того щоб вивчити основні фактори, котрі впливають на вибір туристів, та з'ясувати привабливість Опілля

як туристичної дестинації було проведено опитування різних груп респондентів за допомогою Google Forms (<https://forms.gle/6rmDDgXYFvdWH8k9A>).

Для визначення портрету споживача було обрано 32 респонденти. Анкети були заповнені та розповсюджені всіма сучасними месенджерами. За статевою ознакою спостерігався наступний розподіл респондентів – 56,3 % становили жінки, 43,8 % склали чоловіки.

За віковою ознакою респонденти розподілилися наступним чином:

- менше 18 років (12,5%);
- 18–25 років (37,5%);
- 26–45 років (46,9%);
- понад 65 років (3,1%).

Більшість респондентів проживають у невеликих містах із населенням 10–15 тис. осіб (50%). Мешканцями сільської місцевості є 25% опитаних. У великому місті або обласному центрі з населенням близько 200 тис. проживає 18,8%. Лише 6,3% респондентів репрезентують міста-мільйонники (див. рис. 2.1.).

3. На даний момент Ви проживаєте?

32 відповіді

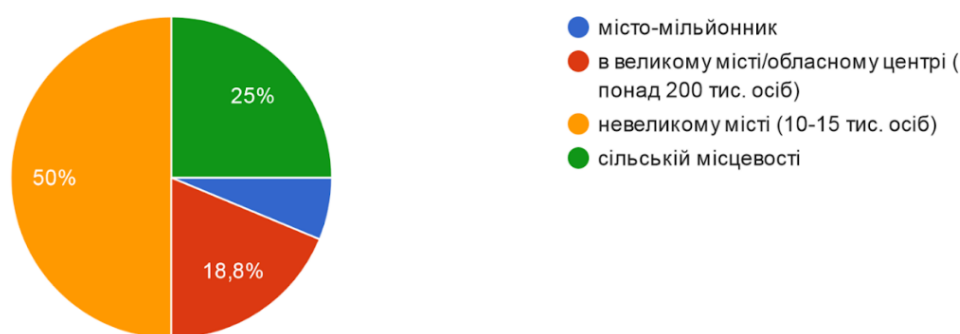

Рис. 2.1. Місце проживання респондентів

31,3% респондентів задіяні в державному секторі, 28,1% – приватні підприємці, 21,9% – студенти, 15,6% – наймані працівники. Свій рівень доходу респонденти оцінили наступним чином: середній (71,9%), низький (21,9%), високий (6,3%).

Найбільша частка респондентів (37,5%) подорожує 1–2 рази на рік. 31,3% опитаних здійснюють хоча б одну подорож на декілька місяців. Дуже рідко подорожують 21,9% респондентів. Кожного місяця здійснюють мандрівки лише 9,4% опитаних (див. рис. 2.2.).

6. Чи часто Ви подорожуєте?

32 відповіді

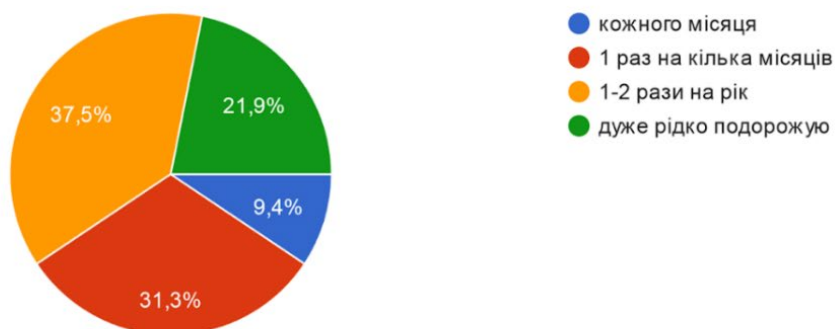

Рис. 2.2. Частота подорожей серед респондентів

Згідно проведеного опитування найбільша кількість опитаних (75%) подорожує з метою знайомства з іншою культурою (звичаями та традиціями). Активний відпочинок приваблює 65,6% респондентів. Відвідування пам'яток архітектури та музейних закладів є мотивацією для 37,5%, опитаних. 25% респондентів надають перевагу пасивному відпочинку (див. рис. 2.3.).

7. З якою метою відбувається подорож?

32 відповіді

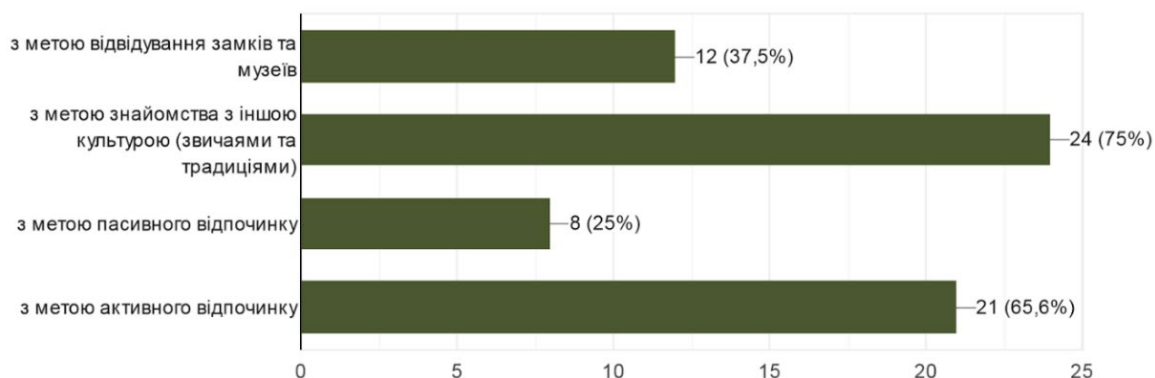

Рис. 2.3. Вподобання респондентів під час подорожі

Більшість респондентів надають перевагу пригодницьким турам (68,8%). 62,5% опитаних люблять культурно-пізнавальні тури. Етнотури приваблюють 50% опитаних. Меншою популярністю серед опитаних користуються пляжні (40,6%) та курортно-лікувальні тури (28,1%) (див. рис. 2.4.).

8. Яким турам Ви надаєте перевагу?

32 відповіді

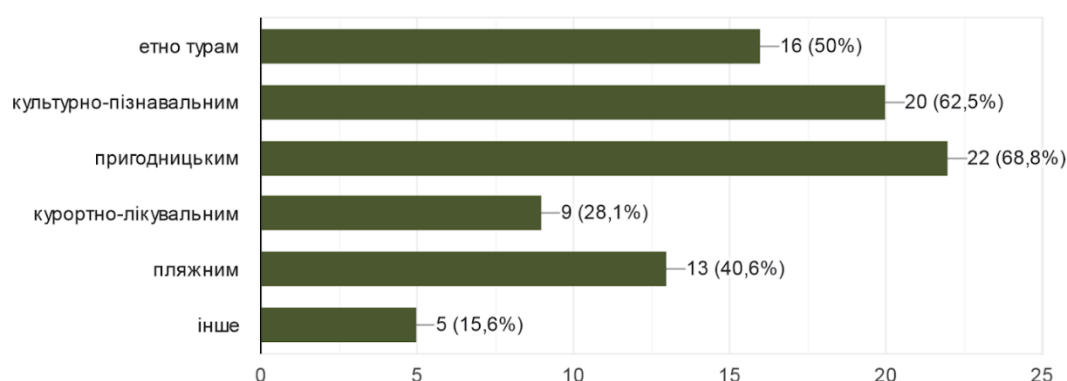

Рис. 2.4. Вподобання респондентів щодо виду туру

Результати показують, що 75% респондентів мають досить докладні знання про такі етнічні групи, як лемки, гуцули та бойки. Це свідчить про високий рівень загальної обізнаності, особливо серед тих, хто цікавиться українською культурною спадщиною та має родинні зв'язки з цими регіонами. Частина респондентів мають лише поверхневі знання або чули про ці етнічні групи, мають певну обізнаність, але не обов'язково глибоко розуміють їхню культуру та історію. Відносно значна частка респондентів (25 %) узагалі не має уявлення про різноманітні етнічні групи (лемків, гуцулів, бойків та ін.). Це може свідчити про необхідність проведення більш активних інформаційних кампаній, спрямованих на популяризацію культури та традицій окремих етнічних груп серед широкої аудиторії. Ці результати вказують на важливість розвитку освітньої діяльності та етнокультурного туризму в районі Опілля.

Результати опитування також дозволяють стверджувати, етнорегіон Опілля практично невідомий респондентам. Серед опитаних лише 25% заявили, що чули про Опілля, а 75% взагалі вперше почули про такий етнорегіон. Це свідчить про низький рівень просування регіону як туристичного напрямку. Цей показник може стати сигналом для посилення інформаційних кампаній, розроблення тематичних маршрутів, організації освітніх заходів та створення якісного контенту, що висвітлює культурну та історичну спадщину Опілля. Підвищення обізнаності про цей етнічний регіон підвищить інтерес туристів і сприятиме розвитку туризму в регіоні.

Згідно з результатами опитування, Бережани мають найвищу впізнаваність серед респондентів (65,6 %), що свідчить про їхню популярність і значущість як культурно-історичного центру регіону. На другому місці за впізнаваністю перебувають Рогатин і Бурштин (56,3%). Також значний рівень впізнаваності продемонстрували Галич та Кринос (46,9 %). Серед запропонованих населених пунктів найменш знайомим респондентам виявилось село Чесники (21,9 %), що загалом відображає загальні тенденції (див. рис. 2.5.).

11. Яке місто/село з перелічених Вам знайоме?

32 відповіді

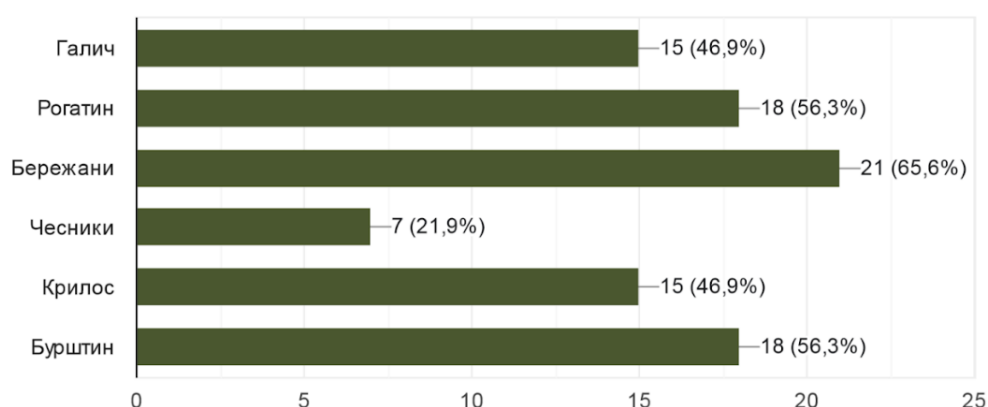

Рис. 2.5. Впізнаваність туристичних локацій Опілля

Більшість опитаних не знають традицій та ремесл, які є характерними для етнорегіону Опілля (78,1%). При цьому 68,8 % респондентів висловили думку,

що інформації про Опілля для туристів недостатньо. Це свідчить про нестачу візуальної та текстової інформації, яка могла б допомогти залучити більше туристів. 28,1 % респондентів вважають, що інформації достатньо, що може свідчити про те, що деякі інформаційні ресурси є доступними, але недостатньо поширеними або зрозумілими багатьом людям.

Водночас результати опитування свідчать про високий рівень інтересу до туристичного маршруту Опіллям: 81,3 % респондентів заявили, що готові вирушити туди, якщо буде організований культурно-історичний маршрут. Це свідчить про високий потенціал розвитку туризму в регіоні, з особливим акцентом на історико-культурну спадщину. Невелика кількість респондентів (9,4 %) дали негативну відповідь, що, ймовірно, пояснюється особистими вподобаннями або відсутністю інтересу до такого виду подорожі. Ще 9,4 % учасників обрали варіант «можливо», що свідчить про необхідність отримання додаткової інформації про програму туру, його умови та вартість. Ці дані підкреслюють важливість активної промоції Опілля як туристичного напрямку, розроблення цікавих екскурсійних маршрутів та ефективних рекламних кампаній для залучення потенційних мандрівників (див. рис. 2.6.).

14. Чи готові Ви поїхати в тур по Опілля, якщо буде організований культурно-історичний маршрут?
32 відповіді

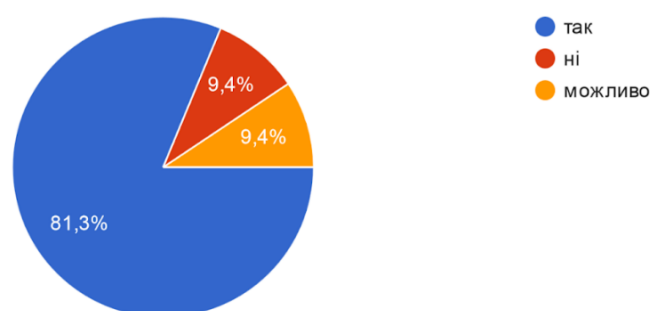

Рис. 2.6. Зацікавленість туром на Опілля

Результати демонструють, що більшість респондентів готові витратити на етнічні тури до 5 000 гривень (56,3%). Це свідчить про те, що можна організувати

більш комплексні тури, котрі включають проживання, харчування та екскурсії. 37,5 % респондентів готові витратити на тур від 1000 до 2000 гривень, що свідчить про те, що певна частина туристів шукає більш доступні варіанти, можливо, з більш короткими маршрутами і мінімальними витратами. 6,3 % респондентів готові витратити до 10 000 гривень, що, ймовірно, вказує на інтерес до більш масштабних програм, наприклад, з додатковими послугами або ексклюзивними пропозиціями. Загалом, це свідчить про високий попит на тури різного рівня, вказуючи на можливість організації варіантів для різних груп мандрівників, від більш економних до тих, хто шукає дорожчі та довші маршрути (див. рис. 2.7.).

15. Яку суму Ви готові витратити на етнотур?

32 відповіді

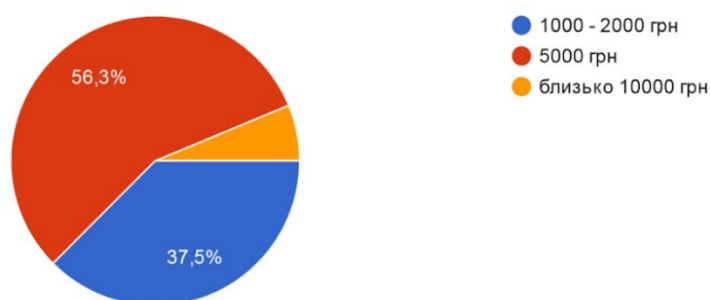

Рис. 2.7. Оптимальна вартість туру

Отже, незважаючи на те, що більшість респондентів не були знайомі з етнічним регіоном Опілля, регіон має великий потенціал для розвитку туризму. Високий рівень інтересу до культурно-історичних маршрутів, готовність витрачати гроші на поїздки та бажання дізнатися більше про місцеву етнічну спадщину свідчать про потенціал регіону. Щоб залучити більше туристів, необхідно посилити інформаційні кампанії, розробити тури, доступні для різних груп населення, і розвивати інфраструктуру для комфортного відпочинку.

2.3 Реалізація туристичного потенціалу етнорегіону на сучасному етапі

Останні роки демонструють стійку тенденцію до зростання інтересу до розвитку туризму в етнорегіоні Опілля. Декілька проєктів активно просувають цей унікальний культурний і природний простір. Місцеві туристичні агентства пропонують різноманітні екскурсійні тури до культурних та історичних пам'яток, природних заповідників і сіл, що зберегли автентичні традиції.

Одним із таких турів, які організовують місцеві туристичні агенції, є тур в Бережанське Опілля, що дає змогу туристам насолодитися краєвидами, відвідати історичні місця, старовинні церкви й замки та познайомитися з народним мистецтвом.

Також популярними є культурно-історичні тури в Галич, Рогатин і Крикос, які включають у себе екскурсії архітектурними пам'ятками та музеями, а також розповіді про місцеві легенди та історію. Низка туроператорів спеціалізуються на групових та індивідуальних турах Опіллям, включно з культурними маршрутами, що демонструють унікальні особливості регіону.

1 березня 2024 року Департамент міжнародного співробітництва та євроінтеграції громад Івано-Франківської обласної державної адміністрації започаткував проєкт «Опілля: скарби нації». Стратегічною метою проєкту є підвищення організаційного потенціалу управління туризмом та формування дорожньої карти для налагодження ефективного міжмуніципального співробітництва у сфері туризму на Опіллі в Івано-Франківській області.

Цілі будуть досягнуті шляхом проведення низки навчальних, інформаційних та маркетингових заходів, спрямованих на зміцнення туристичного позиціонування Івано-Франківського Опілля та підвищення його впізнаваності та привабливості. Партнерами проєкту є громади та волонтери Більшівців, Букачева, Бурштина, Єзуполя, Галича, Дубового та Рогатина [38].

26 лютого 2025 року учасники проєкту «Опілля: скарби нації» поділилися своїми враженнями та найкращими практиками розвитку туризму в регіоні на форумі в Івано-Франківську. Учасники відвідали місцеві музеї, скуштували страви традиційної кухні та познайомилися з народними промислами. Команда

проєкту «Опілля: скарби нації» об'єднала експертів із різних галузей, включно з ресторанним бізнесом, мистецтвом, літературою та етнічним дизайном.

Під час проєкту учасники відвідали кілька сіл Опілля, познайомилися з місцевими музеями, традиційною кухнею, народною творчістю та унікальними звичаями. Головними враженнями, якими поділилися учасники, стали надзвичайна гостинність місцевих мешканців, багатство культурної спадщини та високий туристичний потенціал цього поки що неосвоєного регіону.

Художниця Марта Пітчук розповіла, що експедиція в Опілля послужила натхненням для створення нової картини із серії «Мотанка», присвяченої цьому регіону. Журналістка Христина Дорожовець поділилася досвідом включення історії Опілля в нову публікацію та наголосила на важливості збереження та популяризації традицій регіону через літературу.

Учасники наголосили на необхідності розбудови комплексної туристичної інфраструктури, щоб зробити культурну спадщину Опілля привабливим туристичним продуктом. Серед пріоритетів – розвиток доріг, створення об'єктів розміщення, ресторанів з автентичною кухнею та розробка інтерактивних туристичних маршрутів між селами. Щоб зробити регіон успішним потрібно працювати над PR та маркетингом. Учасники дискусії висловили сподівання, що проєкт буде продовжено і що захисту культурної спадщини Опілля та розвитку туризму приділятиметься більше уваги [8].

29 грудня 2024 року волонтерка проєкту «Опілля: скарби нації» Ольга Зінько презентувала опільське меню, розроблене за результатами гастрономічної експедиції, проведеної в рамках проєкту в Івано-Франківську, презентоване в антикварні «Шпіндель». Гості скуштували засипану капусту та вареники з кулешою (рецепт Надії Білан із села Побережжя, громада Єзупіль) і шупеня (рецепт Марії Качанської із села Маріампіль, громада Дубовець). У меню також були десерти «Опілля» - паляниця з маком (рецепт Світлани Іваськів із села Журавенки, Букачівська громада).

Ольга Зінько розповіла учасникам конференції про специфіку приготування цих страв і поділилася своїми враженнями від участі в експедиції.

Також були запрошені інші волонтерки проєкту – етнодизайнерка Любов Чернікова та художниця Марта Пітчук, а представники громадської організації «Дружина Воїна» виконали колядки, які чудово доповнили зустріч. Введення опільської кухні в меню івано-франківського ресторану має послужити гарним прикладом для ресторанів Франківського Опілля. Адже одним з інструментів промоції кожного етнічного регіону є пропозиція клієнтам страв місцевої кухні.

В с. Пуків неподалік Рогатина люди зібралися разом і збудували на пустирі школу та Народний дім. У селі багато творчих колективів. У Пукові також існує унікальна традиція випікання «долі» - обрядового весільного хліба. Вважається, що «доля» символізує долю пари. Якщо хліб пересмажиться або злипнеться, то життя пари буде дуже кучерявим. Якщо хліб добре ріс і був пухким, то подружнє життя буде вдалим. Розмір пуківської «долі» вражає. Випікання традиційного весільного хліба супроводжується відповідними ритуалами та піснями. Зараз для туристів можуть бути організовані майстер-клас з випікання хліба з міні-концертом. Відвідувачі мають можливість перейнятися обрядом, який виконують на Опіллі та послухати місцеві колоритні співанки [28].

Традиційний опільський спів є невід’ємною частиною культурної спадщини регіону, і одним із головних носіїв цієї традиції є музична майстерня «Гурба». Ця група, яка вже багато років займається відродженням народних музичних традицій, активно вивчає і поширює автентичні опільські пісні, включно з традиційними піснями, які виконують під акомпанемент народних інструментів, як-от цимбали, бандури, скрипки і доримби. Крім відновлення забутих пісень, Музична майстерня «Гурба» організовує вистави та культурні заходи, на яких люди можуть почути автентичні пісні у виконанні місцевих артистів, і активно впроваджує їх у концертну практику. Завдяки цьому проєкту традиційні пісні Опілля здобули нове життя, зберігши унікальні мелодії, тексти та манеру виконання, характерні для цього регіону, і передаються майбутнім поколінням.

Петро Лазарчук – один із активних пропагандистів розвитку туризму на Опіллі, який активно просуває унікальні туристичні маршрути, що відображають

культурні, природні та історичні особливості цього регіону. Його маршрут Львівським Опіллям «Давніми буковими лісами» протяжністю 25 км. є частиною великої ініціативи з популяризації етнічних і культурних традицій, а також природної краси цього південно-західного куточка України [43].

Тури в етнорегіон Опілля пропонуються з різних міст Західної України, зокрема з Івано-Франківська, Тернополя та Львова. Туристи можуть відвідати основні історичні та природні пам'ятки регіону і насолодитися багатоманітною культурною спадщиною краю.

Туристична агенція «Надія» організовує екскурсії з Івано-Франківська в Опілля. Туроператор «Відвідай» у Львові також організовує тури на Опілля, що включають у себе екскурсії культурно-історичними маршрутами до найцікавіших та унікальних місць регіону. Ці тури дають змогу туристам познайомитися з автентичними традиціями, відвідати стародавні архітектурні пам'ятки та насолодитися красивими природними ландшафтами.

Туристична агенція «Вояж.UA» з Тернополя також організовує поїздки на Опілля, приділяючи особливу увагу екотуризму та культурним маршрутам. Компанія пропонує клієнтам як групові, так і індивідуальні тури, що включають відвідування природних заповідників, знайомство з місцевими ремеслами, народною музикою та фольклором. Завдяки цим туроператорам Опілля стало доступним для туристів, охочих зануритися в культурну, історичну та природну атмосферу традиційної Західної України.

На Тернопільщині в 2025 році почав працювати ентопарк «Агроленд», де відтворені бойківська, подільська та опільська хата з врахуванням всіх деталей. Також на території парку є розваги, живі тварини. Побувавши тут турист може опинитись в минулому, більше зануритися в колорит опільського села.

Отже, на даному етапі туристичний потенціал етнічного регіону Опілля поступово реалізується в різноманітних проєктах та туристичних маршрутах. Поєднання історичних і культурних пам'яток, природних ресурсів та унікальних етнічних традицій може зробити Опілля привабливим місцем для різних видів туризму, освіти, екології та гастрономії.

Такі туристичні проєкти, як «Опілля: скарби нації», що демонструє культурну спадщину регіону, та розвиток заповідника «Давній Галич» як історико-культурного центру, відіграють важливу роль у просуванні регіону.

Туристичні компанії, такі як «Надія», «Відвідай» та «Вояж.UA», також активно просувають туризм із використанням історико-культурної спадщини Опілля. Незважаючи на туристичну активність, існує необхідність подальшого вдосконалення туристичної інфраструктури та інформаційної підтримки, а також розширення асортименту туристичних продуктів. Реалізація цих завдань підвищить інтерес туристів до вивчення етнічної та історичної спадщини Опілля, що, своєю чергою, позитивно позначиться на соціально-економічному розвитку регіону.

РОЗДІЛ 3

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЕТНОРЕГІОНУ ОПІЛЛЯ ЯК СУЧАСНОЇ ТУРИСТИЧНОЇ ДЕСТИНАЦІЇ

3.1 Ключові проблеми у розвитку туризму в етнорегіоні та можливі шляхи їх подолання

Усвідомлення потенційних ресурсів етнічного регіону Опілля на даному етапі є важливим кроком для розвитку туризму та захисту культурної спадщини регіону. З огляду на наявні природні, культурні, історичні та соціальні ресурси, етнічний регіон володіє великим потенціалом для розвитку туристичних напрямків, включаючи культурний, історичний, екологічний та агротуризм.

Однак для ефективної реалізації цього потенціалу необхідно враховувати низку чинників, що можуть стати перешкодою для успішного функціонування туристичної інфраструктури та драйверів розвитку.

Щоб визначити ключові проблеми та перспективи розвитку етнорегіону було виконано SWOT-аналіз (представлено у таблиці 3.1.). SWOT-аналіз – це інструмент стратегічного планування, що використовується для оцінки внутрішніх і зовнішніх чинників, які можуть вплинути на розвиток організації або регіону SWOT – це аббревіатура, яка складається з чотирьох елементів:

- S (Strengths – сильні сторони) – фактори, які є перевагами або сильними сторонами розвитку;
- W (Weaknesses – слабкі сторони) – чинники, які обмежують розвиток і мають бути поліпшені;
- O (Opportunities – можливості) зовнішні чинники, які можуть бути використані для поліпшення ситуації;
- T (Threats – загрози) зовнішні чинники, які створюють проблеми або перешкоди для розвитку.

Цей аналіз допомагає зрозуміти ситуацію з розвитком туризму і виявити проблеми та можливості для поліпшення. Для розвитку туризму в етнічному

регіоні Опілля SWOT-аналіз допомагає визначити ключові аспекти, на яких слід зосередитися для досягнення успіху.

Таблиця 3.1.

SWOT-аналіз етнорегіону Опілля як туристичної дестинації

Позитивний вплив	Негативний вплив
Strenghts (сильні сторони) 1. Самобутня етнокультурна ідентичність 2. Багатий комплекс нематеріальної спадщини 3. Поєднання етнокультури та привабливих ландшафтів 4. Тісний зв'язок з давніми землеробськими цивілізаціями 5. Включеність у загальну туристичну пропозицію Західної України 6. Сприятлива концептуальна база для розвитку етнотуризму	Weakness (слабкі сторони) 1. Низька впізнаваність бренду «Опілля» серед туристів 2. Фрагментарність туристичної інфраструктури 3. Обмежені організаційні та інституційні спроможності 4. Неструктурований етнотуристичний продукт 5. Демографічні та соціальні проблеми українського села
Opportunities (можливості) 1. Зростання інтересу до етно- та нішевих видів туризму 2. Можливість інтеграції в міжнародні та національні програми 3. Синергія з близькими за тематикою напрямками 4. Цифровізація та онлайн-промоція 5. Освітній та науковий потенціал	Threats (загрози) 1. Війна та безпекові ризики 2. Конкуренція з іншими регіональними брендами 3. Деградація культурної та природної спадщини 4. Невизначеність нормативно-правового забезпечення

Очевидними перевагами Опілля є чітка етнокультурна ідентичність. Попри наукові дискусії щодо конкретних меж, не викликає жодних сумнівів, що Опілля – це чітко окреслений історико-етнографічний район у межах частин Івано-Франківської, Львівської, Тернопільської, областей із власним типом традиційної культури. Спостерігаються локальні відмінності в говірках, фольклорі, обрядовості, народному костюмі (особливо жіночому), техніках вишивки, традиційних зачісках і головних уборах.

Окрім артефактів матеріальної культури, Опілля володіє значним комплексом нематеріальної спадщини. Відвідувачів можуть приваблювати живі обрядові практики: веснянки, колядки, жниварські та весільні пісні, календарно-обрядові дійства, пов'язані з землеробством. Збереглися традиції писанкарства, ткацтва, ремесел, що формують унікальний етнокультурний продукт, котрий відкриває значний потенціал для організації майстер-класів, етнофестивалів.

При цьому етнорегіон ще й може запропонувати туристам естетично-привабливий ландшафт. Опілля – це рельєфи із мальовничими пагорбами, ярами, лісами та родючими полями, що створюють виразний туристичний ландшафт для екотурів, піших та веломаршрутів. На цьому ландшафті вдало розміщуються численні давні села, сакральні об'єкти та історичні поселення (наприклад, Галич та його околиці як «серце Опілля» у сучасних турах).

Перспективним з точки зору туристичної промоції є тісний зв'язок територій Опілля з давніми землеробськими цивілізаціями. Ці території входили до ареалу трипільської культури, відомої як давній центр землеробства (окультурення злакових, ранні форми аграрної культури). Цей аспект формує сильну історичну легенду для етнотуристичного продукту: «Опілля – край тисячолітніх хліборобських традицій».

Етнорегіон географічно близький до популярних туристичних центрів (Львів, Івано-Франківськ, Галич тощо), що у свою чергу створює можливість комбінованих маршрутів: «Галичина – Опілля – Прикарпаття – Карпати». При цьому сусідні етнорегіони (Гуцульщина, Бойківщина) уже мають розвинений бренд етнотуризму, що дозволяє стратегічно розвивати Опілля як менш відомий, але автентичний напрям.

Важливою внутрішньою перевагою є також сприятлива концептуальна база для розвитку етнотуризму. Українські дослідження показують зростання ролі етнотуризму як ніші для розвитку внутрішнього туризму, патріотичного виховання та збереження культурної спадщини. Можна констатувати, що в українському туризмознавстві уже сформоване наукове розуміння сутності

етнотуризму, його цінності для культури та економіки, що полегшує розробку програм розвитку.

Внутрішні обмеження для розвитку Опілля як туристичної дестинації перед усім пов'язані із низькою впізнаваністю бренду «Опілля» серед туристів. У масовій свідомості значно сильніше сформовані бренди Карпат, Гуцульщини, Поділля, ніж саме Опілля. Етнорегіон мало відомий для широкого загалу. Це ускладнює просування Опілля як окремої дестинації. Ситуація ускладнюється відсутністю єдиного візуального бренду (логотип, айдентика, слоган) для туристичного позиціонування Опілля.

Одним із головних чинників реалізації потенціалу є розвинена транспортна інфраструктура. Як туристичний регіон, Опілля потребує сучасної транспортної мережі, що полегшує доступ до культурних і природних пам'яток. На жаль, більшість туристичних пам'яток розташовані далеко від міських районів, що робить їх недоступними для мандрівників. Поліпшення доріг, організація спеціальних транспортних маршрутів для туристів і розвиток системи громадського транспорту, здатної впоратися із сезонним попитом – необхідні кроки для реалізації потенціалу. Крім того, важливо розвивати велосипедну інфраструктуру та організовувати туристичні поїздки на екологічних видах транспорту. Також доволі обмеженою є кількість якісних засобів розміщення та харчування в селах із потенціалом для розвитку етнотуризму (садиби сільського зеленого туризму, етно- або агросадиби часто розрізнені та слабо промотуються на єдиній платформі).

Попри окремі ініціативи (перед усім, мова про проєкт «Опілля: скарби нації» Департаменту міжнародного співробітництва та євроінтеграції громад Івано-Франківської обласної державної адміністрації) відсутня структура (туристичний кластер / асоціація «Опілля»), яка б координувала громади трьох областей, розробляла єдині продукти та маркетинг. Доводиться також констатувати низький рівень готовності частини місцевого населення до прийому туристів (який передбачає володіння іноземними мовами, сервісними навичками, онлайн-букінг).

Незважаючи на те, що Опільський етнорегіон володіє багатою пісенною культурою, має сформований автентичний одяг, але ці артефакти вкрай рідко стають частиною сформованого турпродукту. Загалом доводиться констатувати обмежену кількість якісних екскурсійних програм, аудіогідів, тематичних маршрутів (наприклад, «Дорога хліборобських традицій», «Традиційний костюм Опілля», «Свята та обряди Опілля» тощо).

Вагомим стримуючим фактором розвитку Опілля як туристичної дестинації залишаються демографічні та соціальні проблеми українських сіл. На сучасному етапі доводиться спостерігати подальший відтік молоді в міста та за кордон, загальні процеси старіння сільського населення, занепад частини традицій та скорочення носіїв живої нематеріальної спадщини. Ситуація ускладнюється обмеженими фінансовими можливостями місцевих громад на системні інвестиції в туристичну інфраструктуру та реставрацію об'єктів.

Водночас проведений аналіз дозволяє виділити ряд сприятливих зовнішніх факторів для розвитку Опілля як туристичної дестинації.

Сучасні можливості розвитку Опілля можуть бути пов'язані зі зростанням інтересу до етно- та нішевих видів туризму. Сучасні тренди внутрішнього туризму в Україні йдуть у напрямку етно-, еко-, гастро- та сільського туризму, особливо у контексті післявоєнної відбудови та сталого розвитку. Загалом ці тенденції перебувають у руслі загальноєвропейського розвитку (див. рис. 3.1.).

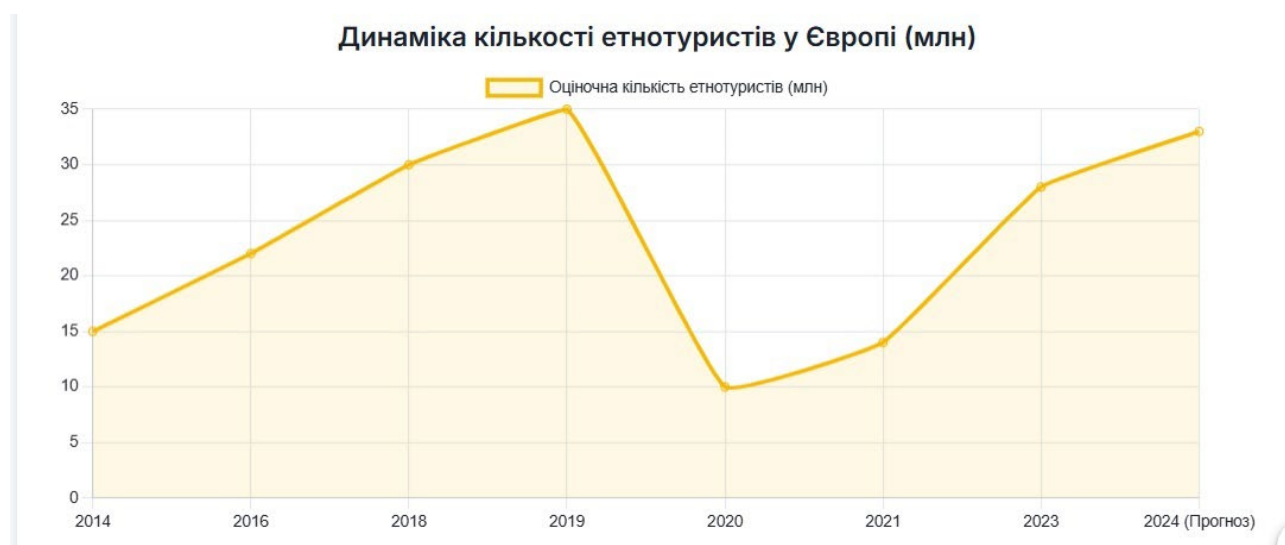

Рис. 3.1. Динаміка кількості етнотуристів у Європі (2014–2024 рр.)

Популярність етнотуризму є не випадковою. Цей вид туризму розглядається як важливий інструмент збереження культурної спадщини та розвитку місцевих громад.

Розвиток Опілля як популярної туристичної дестинації також можлива через інтеграцію у міжнародні та національні програми. Участь у програмах транскордонного співробітництва, грантах ЄС, державних програмах відбудови туризму може дати ресурси для розвитку інфраструктури, цифровізації, збереження спадщини.

Опілля також можна інтегрувати у ширші туристичні продукти (наприклад, «Етнографічні регіони Західної України», «Шлях давніх землеробських цивілізацій», маршрути культурної спадщини Ради Європи тощо).

У ширшому трактуванні можна говорити про синергію з близькими за тематикою напрямками. Одним із таких прикладів може стати розвиток етнотуризму на базі сільського та агротуризму (фермерські господарства, дегустації локальних продуктів, агроетнопарки), що відповідає загальним тенденціям сільського, зеленого туризму в Україні. Іншим перспективним напрямком може стати поєднання етнотуризму з еко- та релігійним туризмом (паломницькі маршрути до старих храмів, прогулянки природними територіями, національними та регіональними парками поблизу). Просування місцевої кухні (засипана капуста, вареники з кукурудзяною кашею), народної творчості та музики теж має значний туристичний потенціал.

Цифрова трансформація наразі є ключовим аспектом розвитку етнотуризму, особливо в умовах, що склалися після 2020 року. Періоди локдауну змусили культурні установи оперативно адаптуватися до нових реалій, впроваджуючи цифровізацію культурних об'єктів, створюючи віртуальні екскурсії та 3D-візуалізації для збереження комунікації з аудиторією, наприклад, за допомогою платформи Europeana. Ці заходи не лише підтримували загальний інтерес до культурних цінностей, але й стимулювали майбутні відвідування в офлайн-форматі.

На сучасному етапі інтеграція технологій розширеної реальності (eXtended Reality, XR), зокрема доповненої (AR) та віртуальної реальності (VR), а також Інтернету речей (IoT), стає необхідною умовою для поглиблення взаємодії з аудиторією та забезпечення високого рівня інтерактивності у відвідуванні культурних і туристичних об'єктів. Європейський Союз активно підтримує подібні ініціативи, спрямовуючи фінансування на розробку рішень AR/VR для реконструкції історичних об'єктів. Застосування таких технологій є надзвичайно важливим не лише для процесу оцифрування культурної спадщини, але й для створення «іммерсивного» та «емоційно насиченого» досвіду, який відповідає запитам сучасного заможного культурного туриста. Через це традиційні нерухомі історичні пам'ятки перетворюються на інтерактивні живі наративи, що посилюють залученість аудиторії та сприяють глибшому розумінню культурного контексту.

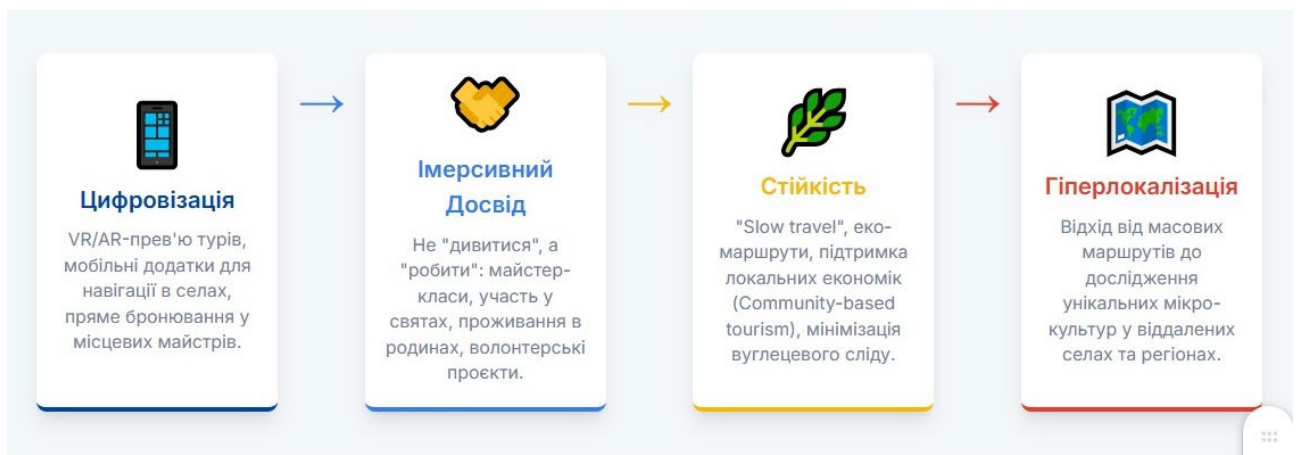

Рис. 3.2. Інновації, що формують ринок етнотуризму

Перспективним напрямком повинно стати створення цифрових продуктів: інтерактивної мапи Опілля, сайтів та сторінок у соціальних мережах про етнотуристичні маршрути, відеоконтенту про обряди, костюми, ремесла. Створення цифрової платформи для бронювання турів та інформування туристів про події, фестивалі та нові культурні ініціативи підвищить інтерес до Опілля як до туристичного напрямку.

Розвиток Опілля також може бути пов'язаний із залучення діаспори та реалізацією ностальгічних турів – частина етнотуризму в Україні орієнтована на нащадків вихідців з цих земель, що шукають родинні корені.

Нові можливості безпосередньо пов'язані із використанням наявного освітнього та наукового потенціалу. Важливо налагодити співпрацю з університетами, етнографічними музеями, науковими інститутами. Це дозволить проводити експедиції, практики, літні школи, етностажування в громадах. В цьому контексті також можна говорити про розвиток етнопарків та музейних просторів під відкритим небом, присвячених Опіллям (або про створення секцій в існуючих музеях, наприклад, у Львові, Івано-Франківську).

Очевидною ключовою загрозою для розвитку Опілля як туристичної дестинації залишається російсько-українська війна та безпекові ризики. Повномасштабна війна негативно впливає на туристичні потоки, особливо іноземні, перерозподіляє ресурси держави з туризму на оборону. В цих умовах також зберігаються ризики руйнування чи занедбання об'єктів культурної спадщини, обмеження інвестицій у реставрацію та інфраструктуру.

Іншим зовнішнім ризиком є конкуренція з іншими регіональними брендами. Гуцульщина, Бойківщина, Поділля, Закарпаття вже мають сильний туристичний імідж. Опіллям доведеться конкурувати за увагу туриста та за інвестиції у культурні проєкти. Туристична пропозиція сусідніх регіонів може перекривати Опілля, якщо не буде сформовано власної виразної позиції та унікальної пропозиції.

Не слід відкидати загрози деградації культурної та природної спадщини. Подальша урбанізація, зміна стилю життя, зникнення сіл можуть призвести до втрати носіїв традицій, зменшення кількості автентичних господарств, відсутності «живої» культури. Неконтрольований туризм (якщо він різко зросте) здатен завдати шкоди чутливим природним ландшафтам, сакральним місцям, традиційному укладу життя.

Доводиться також враховувати невизначеність нормативно-правового поля. Державна політика в галузі сільського, зеленого та етнотуризму часто є

недостатньою або суперечливою. Слабка фінансова підтримка сільських територій обумовлює залежність місцевих громад від зовнішніх грантів і короткострокових проєктів без довгострокової стратегії.

З точки зору формування стратегічних пріоритетів, можна виділити дві стратегії:

1. Стратегія SO (Сильні сторони + Можливості). Поєднання сильних локальних ініціатив з міжнародною підтримкою та наявністю унікальної етнографічної спадщини дозволяє Опілля позиціонуватися як дестинація, що активно розвиває автентичність та стійкість. Це вимагає розробки інвестиційних пропозицій, які чітко фокусуються на збереженні спадщини та підвищенні економічної стійкості.

2. Стратегія WT (Слабкі сторони + Загрози). Необхідно терміново мінімізувати вплив адміністративної фрагментації, оскільки вона підсилює загрозу економічної нестабільності, ускладнюючи залучення великих, консолідованих інвестиційних проєктів. Подолання брендової та адміністративної фрагментації є критичною передумовою для довгострокового успіху.

Таким чином, етнорегіон Опілля має дуже потужну культурну базу для розвитку етнотуризму – це виразна етнічна специфіка, давні хліборобські традиції, багата нематеріальна спадщина, сприятливі ландшафти та розташування між уже сформованими туристичними районами. Основні внутрішні проблеми – низька впізнаваність бренду, фрагментарна інфраструктура та слабка інституційна координація. Зовнішні можливості пов'язані з глобальним трендом на етно-, еко- та сільський туризм, цифровізацією та грантовими програмами, тоді як головні загрози – війна, конкуренція інших регіонів та деградація традиційного сільського середовища.

3.2 Розробка проєкту туру та його економічне обґрунтування

Відомий своєю природною красою, багатою культурною спадщиною та історичними пам'ятками, етнорегіон Опілля має великий потенціал для розвитку туризму. Одним із найефективніших способів привернути увагу до цього унікального регіону є розробка спеціальних туристичних маршрутів, які охоплюють основні пам'ятки та дозволяють гостям відкрити для себе все, що може запропонувати Опілля.

В дипломній роботі розроблено тур «Опільська Швейцарія» (див. Додаток П), який розрахований на два дні та дає змогу познайомитися з природними та культурними багатствами Опілля. Етнотур має пізнавальну та культурну мету. Актуальний у всі сезони. Кількість туристів в групі складає 15 осіб. Під час подорожі використовується туристичний автобус, а сам маршрут є транспортно-пішохідним. Загальний кілометраж туру – 263 км.

Перевезення, проживання, екскурсійний супровід керівника групи, медичне страхування, екскурсії передбачені програмою входять у вартість туру. Не входить: харчування, особисті витрати.

Програма туру розрахована на 2 дні і 1 ніч за маршрутом Івано-Франківськ – Маріямпіль – Більшівці – Галич – Крилос – Рогатин – Черче – Приозерне – Чесники – Бережани – Івано-Франківськ (див. Додаток Р).

1 день. Зустріч групи біля готелю «Надія». Група знайомиться між собою. Вступне слово керівника групи, виїзд на першу локацію в с. Крилос. Крилос – історичний район поблизу Галича Івано-Франківської області, який був центром Галицько-Волинського князівства. На території Крилоса збереглося безліч стародавніх архітектурних та археологічних знахідок, зокрема собор Успіння Богородиці XII століття, фундамент княжої палати і Княжа криниця – питне джерело, яке, за переказами, мало цілющі властивості. Крім того, у Крилосі розташований Музей давньої історії Галича, експонати якого розповідають про культуру та побут цього історичного регіону.

Переїзд до м. Галич та відвідування замку. Галицький замок – фортеця на Замковій горі в місті Галич. Його історія сягає часів Київської Русі, коли тут була

фортеця для захисту князівства, а в XIV столітті на місці стародавньої фортеці було збудовано кам'яний замок, що виконував оборонну функцію перед обличчям численних нападів. Замок багато разів перебудовувався і зміцнювався, особливо за часів польського панування. Сьогодні збереглися лише залишки фортечних валів і веж, але вони приваблюють туристів і дослідників як важливі залишки історії Галича. З вершини Замкового пагорба відкривається панорамний вид на місто та річку Дністер. Час на обід у місті.

Переїзд у с. Маріямпіль. Маріямпіль – село в Івано-Франківській області, відоме своїми історичними будівлями та мальовничими краєвидами. Однією з головних історичних пам'яток є руїни Маріямпільського замку, побудованого в XVII столітті для захисту міста від татарських і тюркських нападів. Крім виконання оборонної функції, замок був важливим центром місцевого життя. Сьогодні про його колишню могутність нагадують лише фрагменти стін і кріпосних валів. Однак це місце приваблює туристів не тільки своєю історією, а й приголомшливою панорамою на Дністер. Особливо мальовничі ці краєвиди на світанку та в сутінках. Маріямпіль – ідеальне місце для любителів історії та красивої природи. Переїзд в с. Більшівці.

Костел Благовіщення та монастир кармелітів в селі Більшівці Івано-Франківської області – будівля з багатою історією. Церкву було збудовано в XVII столітті як частину монастиря кармелітів з ініціативи патріарха Марціна Калиновського. Побудована в стилі бароко, церква вражає своєю монументальністю і продуманістю архітектурних деталей. Під час історичних потрясінь будівля кілька разів зазнавала руйнувань, але була відновлена. Сьогодні церква є не тільки релігійною святиною, а й важливим культурно-історичним об'єктом. Щорічно тут організовують прощі та духовні заходи, що приваблюють вірян і туристів з України та з-за кордону. Переїзд у м. Рогатин.

У місті Рогатин Івано-Франківської області є низка визначних пам'яток, що мають історичне та культурне значення. Костел Святого Духа – унікальна дерев'яна церква, побудована в середині XVI століття. Вона є одним із найкращих зразків сакральної архітектури в Україні та внесена до списку

Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО. У церкві зберігся старовинний іконостас XVII століття, який вражає своєю майстерністю та деталізацією.

Костел Святого Миколая та Анни – ще одна важлива будівля в Рогатині. Цю церкву було збудовано у XV столітті та кілька разів перебудовували. У ньому поєднуються елементи готики та бароко, що надає йому особливої виразності. На особливу увагу заслуговує пам'ятник Роксолані в центрі міста. Роксолана (Анастасія Лісовська), уродженка Рогатина, стала дружиною османського султана Сулеймана Великого і відігравала важливу роль в османській політиці. Пам'ятник символізує зв'язок між Рогатином і цією видатною історичною постаттю та є важливою частиною культурної спадщини міста. Переїзд на поселення. Вечеря (див. Додаток С).

2 день. Сніданок. Виселення з готелю та переїзд в с. Черче. У селі Черче Івано-Франківської області знаходиться старовинна дерев'яна будівля церкви св. Василя – пам'ятка сакральної архітектури. Церкву було збудовано 1733 року. Храм являє собою традиційну триповерхову будівлю з трьома верхніми частинами, покритими шатровим дахом. В інтер'єрі збереглися стародавні іконостаси та унікальні розписи, що відображають українську іконописну традицію того часу. Велика церква Святого Василя функціонує як церква, але також є історичною будівлею, що приваблює дослідників, туристів і паломників. Село Черче також відоме своїми лікувальними грязями та мінеральними джерелами, що робить його популярним місцем оздоровчого відпочинку. Переїзд в с. Приозерне (див. Додаток Т).

У селі Приозерне (колишнє Псари) Івано-Франківської області знаходиться садиба Реїв, яка є частиною історичної спадщини регіону. Садиба була побудована в другій половині XIX століття польським дворянським родом Реїв. Вона складається з особняка, парку та господарських будівель. Палац був побудований у класичному стилі, із симетричними фасадами, елегантними архітектурними деталями і славився своїми вишуканими інтер'єрами. Особняк оточений великим парком, у якому збереглися рідкісні дерева. Сьогодні особняк Рея частково зберігся, але його стан потребує реставрації. Проте він залишається

цікавою туристичною пам'яткою, що нагадує про аристократичну культуру минулих століть. Переїзд в с. Чесники.

Село Чесники в Івано-Франківській області відоме не тільки своєю історичною спадщиною, а й унікальними гастрономічними традиціями. Головною архітектурною особливістю є Миколаївська оборонна церква, збудована в середині XV століття. Вона поєднує в собі риси як священної, так і оборонної споруди. Масивні стіни з бійницями свідчать про її оборонну функцію, адже церква була важливим притулком для місцевого населення під час нападів. Костел зберігає свою автентичність як цінна пам'ятка середньовічної архітектури.

Чесники приваблюють туристів не тільки своїми історичними пам'ятками, а й гастрономією. Тут можна скуштувати виготовлені за старовинними традиціями опольські олії, як-от гарбузову, конопляну та лляну. Ці олії славляться своїм багатим смаком і користю. Смак традиційного українського борщу з ледь відчутною кислинкою ягід – це унікальне смакове відчуття. Поєднання історії, культури та гастрономії робить Чесники привабливим місцем для цікавої подорожі та відкриття нових смаків. Переїзд в м. Бережани.

Місто Бережани в Тернопільській області – справжній скарб для любителів історії, архітектури та культури. Головна визначна пам'ятка – Бережанський замок, побудований Синявськими в XVI столітті. Фортеця виконувала оборонну функцію, а також слугувала резиденцією для магнатів. Замок був збудований у стилі ренесанс, а його масивні стіни та вежі досі справляють враження монументальності. На території замку знаходяться гробниці родини Синявських – унікальний зразок ренесансної скульптури та різьблення по каменю.

У Бережанах також проходить виставка робіт місцевого художника Івана Шупляка, який відомий своїми ілюзіями та прихованими картинами. Його роботи вражають глибиною змісту та технікою виконання. Під час перебування в місті варто зазирнути до місцевої пекарні, де можна скуштувати свіжоспечену випічку, приготовану за традиційними рецептами. Пікантні хлібці та солодка випічка користуються особливою популярністю і чудово доповнюють

атмосферу цього затишного містечка. Багата історична спадщина, культурне розмаїття та місцева гастрономія роблять Бережани цікавим місцем відпочинку. Вїзд у місто Івано-Франківськ. Санітарна зупинка на АЗС в Рогатині. Повернення в місто.

Для організації даного туру необхідно забронювати відповідної місткості автобус, який має гарний салон, кондиціонер. Важливо, щоб водій був ввічливий та знав дорогу. Також потрібно знайти екскурсовода, який знає цей напрямок. Укласти угоду з місцем проживання (можливо у телефонному режимі). Узгодити документацію, яка потрібна для цієї мандрівки (договір з перевізником, страхівка на туристів та квитанція).

У роботі розраховано вартість 2-денної подорожі. Вартість для однієї людини складатиме – 2 655 грн. Точку беззбитковості було вираховано таким чином:

$$ТБ = \frac{\text{Постійні витрати}}{\text{Ціна} - \text{Змінні витрати}}$$

де ТБ – точка беззбитковості у натуральному виразі.

$$ПВ = 6575 + 3000 = 9575$$

$$ЗВ = 550 + 160 + 60 + 20 + 60 + 20 + 50 + 26,6 + 450 + 7 = 1403,6$$

$$ТБ = 9575 / (2655 - 1403,6) = 9575 / 1251,4 = 7,6 = 8$$

У такий спосіб в натуральному виразі точка беззбитковості для розробленого туру становить 8. Отже, через вісім реалізованих мандрівок для 15-ти туристів, операційні витрати компанії-туроператора будуть покриті. Проведені розрахунки представлені в таблиці 3.2.

Для розміщення туристів було обрано готель «Бельведер» в м. Рогатин, ніч в якому коштує 550 грн з особи, отже загальна сума для всієї групи склала 8250 грн. Для здійснення перевезення туристів запропоновано укласти договір з ФОП Шуліга Сергій Мирославович. Вартість 1 км трансферу у цього перевізника

складає 25 грн. Кілометраж даної мандрівки – 263, в вартісному розрахунку це 6 575 грн.

Таблиця 3.2.

Розрахунок вартості туру «Опільська Швейцарія»

№ п/п	Послуга	Вартість за одиницю (грн.)	Кількість (од.)	Загальна вартість (грн.)
1.	Проживання в стандартному двомісному номері	550	15	8250
2.	Вартість транспортних послуг	6575	1	6575
3.	Екскурсії та вхідні квитки			
3.1	Замковий комплекс в м. Бережани	160	15	2400
3.2	Музей історії давнього Галича	60	15	900
3.3	Екскурсія в Крилосі	20	15	300
3.4	Галицький замок	60	15	900
3.5	Галич екскурсія	20	15	300
3.6	Рогатин (церква св. Духа)	50	15	750
3.7	Екскурсія в церкві в Рогатині	26,6	15	400
3.8	Чесники (екскурсія, дегустація)	450	15	6750
4.	Страховання	7	15	105
5.	Послуги керівника групи	3000	1	3000
Загальна собівартість туру				30 630
Прибуток			10%	3 063
ПДВ			20%	6126
Загальна вартість туру (на групу)				39 819
Загальна вартість туру (на особу)			15	2 655
Точка беззбитковості, у натуральному виразі				8

Для страхування туристів запропоновано обрати страхову компанію «Перша». Запропоновано обрати страхування від нещасних випадків, різкого погіршення стану здоров'я, а також смерті в результаті нещасного випадку. Вартість страхування за 2 дні на всю групу становить 105 грн.

Отже, розрахунки зроблені реалістичні, а тур «Опільська Швейцарія» економічно обґрунтований. Реалізація такого туру збільшить обізнаність про

етнорегіон Опілля, стане поштовхом для розвитку і збереження автентичної культури.

Інформаційний супровід туру – це комплекс заходів, спрямованих на інформування потенційних мандрівників про тури, їхні переваги та деталі. Він відіграє важливу роль у просуванні, адже навіть найпривабливіший тур не буде успішним без правильної подачі та поширення інформації. Привернення уваги – туристичний ринок перенасичений пропозиціями, тому важливо, щоб продукт виділявся. Якісна підтримка допомагає:

- привернути увагу потенційних клієнтів;
- донести унікальні переваги туру «Опільська Швейцарія», який пропонує історичні та культурні цінності, цікаві дегустації та мальовничі пейзажі. Рекламні матеріали мають підкреслювати ці особливості;
- викликати довіру – детальні описи маршрутів, умов подорожі та відгуки допомагають клієнтам зробити усвідомлений вибір;
- підвищувати попит – проактивне надання інформації через сучасні канали комунікації стимулює інтерес до туру;
- збільшити кількість бронювань.

Соціальні мережі – Instagram, Facebook і TikTok є ідеальними платформами для просування турів за допомогою візуального контенту. Можна публікувати мальовничі пейзажні фотографії, короткі відео з місць та відгуки туристів, щоб створити емоційний зв'язок із потенційними клієнтами.

Контент-маркетинг – пости в блогах, статті на туристичних сайтах, опис цікавих історичних фактів та легенд про місце маршруту. Маркетинг впливу – співпраця з перевіреними мандрівниками, такими як тревел-блогери та місцеві лідери думок, для створення відеооглядів і звітів про тур. Email-розсилки – цікаві факти про маршрут, нагадування про кампанії, анонси нових подорожей. Онлайн-реклама – використання реклами Google і соціальних мереж для

таргетингу людей, що цікавляться подорожами, історією та відпочинком в Україні.

Відео Контент – короткі відеоролики можна розміщувати в соціальних мережах на YouTube і Reels із захоплюючими дух краєвидами, фрагментами екскурсій, відгуками учасників тощо. Публічні заходи – представлення турів у клубах мандрівників, виступи на фестивалях, туристичних виставках. Партнерство з місцевим бізнесом – ресторани, готелі та сувенірні крамниці на маршруті прямування стають новими каналами поширення інформації про тур. Поєднання сучасних методів інформаційної підтримки дає змогу не тільки продавати тури, а й створювати позитивний імідж турів і залучати більше клієнтів у майбутньому (див. рис. 3.3.).

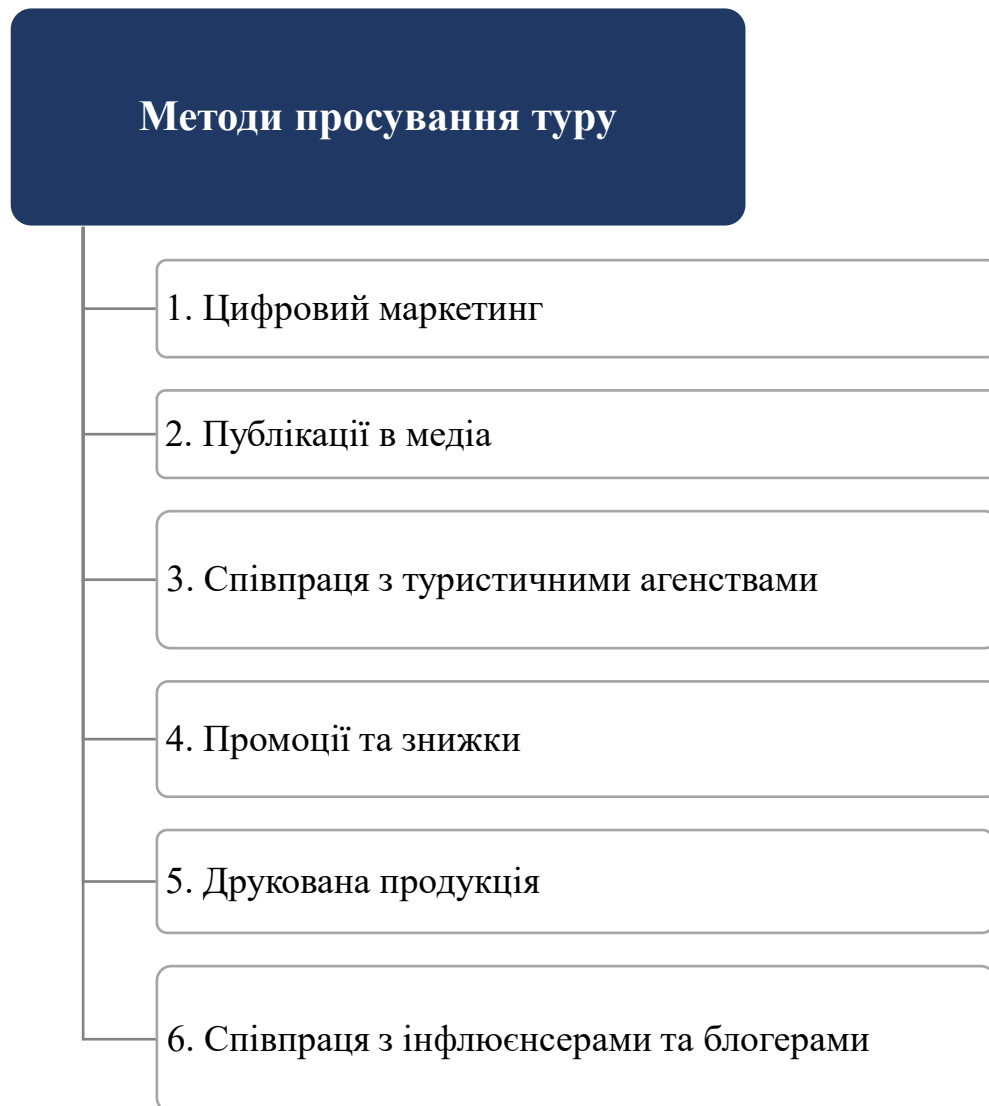

Рис. 3.3. Інструменти просування розробленого туру

Отже, тур «Опільська Швейцарія» – це перспективна ініціатива, що поєднує культурний, історичний, гастрономічний та освітній туризм. Маршрут охоплює унікальні місця, що мають великий потенціал для залучення туристів завдяки своїй історичній цінності та природній красі. Економічне обґрунтування проєкту показує, що він фінансово життєздатний. За ретельного планування витрат, визначення цільової аудиторії та використання сучасних методів просування тур має потенціал стати популярним серед національних і міжнародних туристів. Тур сприятиме розвитку місцевої економіки, створенню нових робочих місць і просуванню історичної та культурної спадщини регіону. Вдале поєднання якісної організації, конкурентоспроможних цін та ефективних рекламних кампаній може забезпечити стабільний попит та економічну рентабельність турів.

ВИСНОВКИ

1. Поняття та структура етнічного регіону Опілля – складне явище, що поєднує історико-культурні, географічні та соціально-економічні риси. Цей регіон відзначається унікальними рисами матеріальної та духовної культури, які сформувалися під впливом природних умов, історичних подій та міжетнічних взаємодій. Структура Опілля охоплює як територіальні межі, так і специфічні особливості традиційного побуту, господарської діяльності та етнічної свідомості населення. Дослідження цього регіону є важливим для розуміння культурної спадщини України та її збереження.

2. Культурні особливості етнорегіону Опілля формувалися під впливом як природно-географічних умов, так і історичних процесів. Цей регіон вирізняється самобутньою матеріальною та духовною культурою, що проявляється у традиційній архітектурі, побуті, ремеслах, фольклорі та звичаях місцевого населення. Характерною рисою опільської культури є поєднання елементів як гірських, так і рівнинних традицій, що сприяло формуванню неповторного регіонального колориту. Збереження та вивчення цих особливостей важливі для підтримки національної ідентичності та культурного розмаїття України.

3. Дослідження ресурсного потенціалу етнічного регіону Опілля показує його великі можливості для розвитку аграрного виробництва, туризму та культурно-просвітницької діяльності. Завдяки сприятливим природно-кліматичним умовам, родючим ґрунтам і лісовим масивам, регіон має перспективи для ефективного сільськогосподарського господарювання. Крім того, багата історико-культурна спадщина, традиційні ремесла та етнографічна унікальність відкривають значний потенціал для розвитку екотуризму та збереження місцевих звичаїв. Рациональне використання цих ресурсів може стати важливим чинником економічного зростання та культурного збагачення Опілля.

4. Аналіз туристичної привабливості етнорегіону Опілля свідчить про значний потенціал для розвитку туризму на основі природних, історико-

культурних та етнографічних ресурсів. Унікальні пам'ятки архітектури, сакральні об'єкти, традиційні ремесла та самобутні звичаї створюють привабливий туристичний образ регіону. Поєднання мальовничих ландшафтів із культурною спадщиною формує сприятливі умови для розвитку екологічного, пізнавального та етнографічного туризму. Розвиток туристичної інфраструктури та популяризація автентичних традицій сприятиме залученню відвідувачів і зміцненню економічного потенціалу Опілля.

5. Окремі туристичні ініціативи, зокрема проєкт «Опілля: скарби нації», який акцентує увагу на культурній спадщині регіону, а також розвиток заповідника «Давній Галич» як історико-культурного центру, виконують ключову функцію у популяризації регіонального потенціалу. Відчутний внесок у розвиток туризму здійснюють також туристичні компанії (наприклад, туроператори «Надія», «Відвідай», «Вояж.UA»), які активно залучають елементи історико-культурної спадщини Опілля до своїх турпродуктів.

Реалізація туристичного потенціалу етнічного регіону Опілля на сучасному етапі потребує комплексного підходу, що поєднує збереження культурної спадщини, розвиток інфраструктури та ефективне використання природних ресурсів. Важливими завданнями є створення сучасних туристичних маршрутів, активна промоція регіону та залучення інвестицій. Впровадження цих заходів сприятиме збільшенню туристичних потоків, розвитку місцевої економіки та збереженню культурної ідентичності Опілля.

6. Опілля володіє значним потенціалом для розвитку етнотуризму завдяки виразній етнічній унікальності, давнім аграрним традиціям, багатій нематеріальній спадщині, мальовничим ландшафтам та вигідному розташуванню між уже розвинутими туристичними регіонами. Серед основних внутрішніх викликів – низький рівень впізнаваності бренду, недостатньо розвинена інфраструктура та слабка координація між інституціями. Зовнішні можливості полягають у світовій популярності етно-, еко- і сільського туризму, зростаючій цифровізації та доступі до грантових програм. Для подолання негативних тенденцій необхідно реалізувати комплекс заходів, зокрема

модернізацію транспортної та туристичної інфраструктури, створення сучасних інформаційних платформ для популяризації регіону, залучення інвесторів і підтримку місцевих ініціатив. Впровадження цих рішень сприятиме розвитку туризму в Опіллі, покращенню економічної ситуації та збереженню унікальної культурної спадщини регіону.

7. Розробка проєкту туру «Опільська Швейцарія» та його економічне обґрунтування підтверджують перспективність такого туристичного маршруту для залучення відвідувачів і розвитку регіону. Завдяки поєднанню мальовничих природних ландшафтів, історико-культурної спадщини та автентичних традицій Опілля, тур має потенціал стати привабливим як для внутрішніх, так і для іноземних туристів. Економічне обґрунтування показує доцільність інвестицій у розвиток інфраструктури, створення екскурсійних програм та промоцію маршруту. Реалізація цього проєкту сприятиме зростанню туристичних потоків, активізації місцевого бізнесу та підвищенню добробуту громади регіону.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Денис І., Войтович Н. Дородові звичаї й обряди українців Опілля та Бойківщини кінця XIX – початку XXI ст. *Народознавчі зошити*. 2022. № 3 (165). URL: <https://nz.lviv.ua/archiv/2022-3/18.pdf> (дата звернення: 01.10.2025).
2. Власова Т.В. Етнічний туризм як фактор соціокультурного розвитку регіону. *Туризм як пріоритетний напрям соціально-економічного розвитку регіону* : Матеріали міжнародної наук.-практ. конференції (Луцьк, 23–24 квітня 2015 р.). Луцьк : Луцький НТУ, 2015. С. 38–41.
3. Вовчок Я.В. Ностальгічний туризм Прикарпаття : навчально-методичний посібник для студентів туристичних спеціальностей. Івано-Франківськ : Тіповіт, 2013.
4. Гаврилюк І. Чесники смакують оліями. Як в селі на Прикарпатті розвивають туризм та допомагають ЗСУ. URL: <https://report.if.ua/kraftove-prykarpattia/chesnyky-smakuyut-oliyamy-yak-v-seli-na-prykarpatti-rozvyvayut-turyzm-ta-dopomagayut-zsu-foto/> (дата звернення: 01.10.2025).
5. Гапоненко Г.І., Євтушенко О.В., Шамара І.М., Болото К.І. Сталий розвиток етнографічного туризму як засіб збереження та повоєнного відновлення етнокультурної спадщини України. *Business Inform*. 2023. № 10. С. 216–226.
6. Гаськевич В.Г., Павлюк Н. Сірі лісові ґрунти Опілля. Львів : Вид-во ЛНУ ім. Івана Франка, 2011. 322 с.
7. Глушко М. Історико-етнографічне районування Галичини: сучасний стан. *Карпати: людина, етнос, цивілізація*. 2009. №1. С. 8–18.
8. Гостинні люди та культурна спадщина: учасниці проєкту «Опілля: скарби нації» поділилися враженнями від регіону. URL: <https://galka.if.ua/znayomylys-z-muzeiamy-stravamy-remeslamy-ta-zvychaiamy-u-frankivsku-uchasnytsi-proiektu-turystychne-opillia-podilylysia-vrazhenniamy-foto/> (дата звернення: 01.10.2025).

9. Дністрянська Н.І. Етнічний туризм як перспективний напрям розвитку туристичної галузі Львівської області в умовах соціально-політичних ризиків. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка*. Серія: географія. 2023. Вип. 54, № 1. С. 132–140.
10. Дутчак О.І. Теоретико-методологічні проблеми українського етнотуризму: історіографія. *Вісник Прикарпатського університету*. Історія. 2013. Вип. 23–24. С. 318–322.
11. Дутчак О.І. Теоретико-методологічні проблеми етнотуризму. *Карпатський край: наукові студії з історії, культури, туризму*. 2012. № 2. С. 118–122.
12. Замок над Дністром, сад із Біблії та Папа Римський. Маріямпіль розкаже багато. URL: <https://report.if.ua/statti/zamok-nad-dnistrom-sad-iz-bibliyi-ta-papa-rymskyj-mariyampil-rozkazhe-bagato-foto/> (дата звернення: 01.09.2025).
13. Зарічняк А.П., Зауер А.Л. Життєвий цикл та структура туристичного продукту. *Interdisciplinary research: scientific horizons and perspectives : Collection of scientific papers «Scientia» with Proceedings of the VII International Scientific and Theoretical Conference «Technologies and Strategies for the Implementation of Scientific Achievements»* (March 7, 2025; Stockholm, Kingdom of Sweden). Vinnytsia : LLC UKRLOGOS Group, 2025. С. 14–17.
14. Історико-етнографічні регіони. URL: <https://studfile.net/preview/5258941/page:2/> (дата звернення: 01.09.2025).
15. Костел Благовіщення і монастир кармелітів у Більшівцях. URL: <https://iftourism.com/places/kostel-blagovishchennya-i-monastir-karmelitiv-u-bilshivcyah> (дата звернення: 01.09.2025).
16. Куцир Т. Компоненти народного жіночого вбрання Опілля: матеріали, техніки, конструктивні вирішення (кін. XIX – поч. XX ст.). URL: https://kampot.org.ua/traducii_ta_zvuchai/ua_odag/95-nacionalnij-ukrayinskij-odyag-opillya.html (дата звернення: 01.10.2025).
17. Кушнірук Г.В., Петришин Д.Р. Ресурсний потенціал для розвитку етнотуризму в Україні. *Розвиток українського етнотуризму: проблеми та*

- перспективи* : зб. матеріалів V Всеукр. наук.-практ. конф. молодих вчених та студентів (Львів, 26 квітня 2017 р.). Львів: Львівський інститут економіки і туризму, 2017. С. 81–86.
18. Лаврів М. «Тисячі туристів з усієї країни». Як одна родина популяризує село на Франківщині? Історія сімейного бізнесу «Опільські олії». URL: <https://shotam.info/do-nas-tut-znaly-lyshe-pro-zruynovanu-tserkvu-yak-odna-rodyna-reanimovala-tsile-selo-na-frankivshchyni-istoriia-simeynoho-biznesu-opilski-olii> (дата звернення: 01.08.2025).
 19. Ліхоносова Г.С., Сосновська Ю.Р. Організаційно-економічна проблематика етнічного туризму: аксіологічні аспекти. *Вісник Хмельницького національного університету*. Економічні науки. 2018. № 2. С. 59–64.
 20. Лужецька О.Б. Мікротопонімія південно-західного Опілля : монографія. Тернопіль : ТНЕУ, 2019. 369 с.
 21. Макарчук Н. Етнотуризм як складова європейської інтеграції України: методологія і політологічний аналіз. *Вісник Прикарпатського університету*. Політологія. 2020. Вип. 14. С. 206–213. URL: <https://journals.pnu.edu.ua/index.php/politics/article/view/6011> (дата звернення: 01.10.2025).
 22. Макарчук С.А. Історико-етнографічні райони України : навч. посібн. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2012. 352 с.
 23. Маленков Р. Підгайці. Недооцінене місто. URL: <https://ukrainaincognita.com/mista/pidhaytsi-nedootsinene-misto> (дата звернення: 01.10.2025).
 24. Маріямпільський замок – невідома перлина Прикарпаття. URL: <https://galych.com.ua/istoriia-halycha/item/682-mariiampilskyi-zamok-nevidoma-perlyna-prykarpattia> (дата звернення: 01.09.2025).
 25. Мельник Н.І. Передумови розвитку етнотуризму в Україні. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка*. Серія: географія. 2020. Вип. 2 (48). С. 85–92.

26. Муха Б. «Опілля» – слово, назва і термін. *Вісник Львівського університету імені І. Франка*. Серія: Географічна. 2004. Вип. 30. С. 194–200.
27. Національний заповідник «Давній Галич». URL: <https://iftourism.com/places/national-reserve-an-ancient-halych> (дата звернення: 01.09.2025).
28. Нерозсекречена криївка, церква-воїн, містична гора і традиції опільської гостинності. URL: <https://zahid.espreso.tv/blog-nerozsekrechena-kriivka-tserkva-voin-mistichna-gora-i-traditsii-opilskoi-gostinnosti-blog-khristini-dorozhovets> (дата звернення: 01.09.2025).
29. Оборонний храм у Чесниках. URL: <https://search.app/L8Ufh2VmYMK8XAJV7> (дата звернення: 01.08.2025).
30. Опілля / Географічна енциклопедія України. Т.2: З–О / О.М. Маринич (відповід. ред.) та ін. Київ : УРЕ, 1990. С. 402.
31. Опілля / Енциклопедія історії України: у 10 т. Т.7: Мл–О / редкол.: В.А. Смолій (голова) та ін. ; Інститут історії України НАН України. Київ : Наукова думка, 2010. С. 603.
32. Опілля / Енциклопедія Сучасної України / Редкол.: І.М. Дзюба, А.І. Жуковський, М.Г. Железняк ; НАН України, НТШ. Київ : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2022. URL: <https://esu.com.ua/article-75562> (дата звернення: 02.09.2025).
33. Опілля : колективна монографія / Редкол.: Я. Клюба, О. Береговський, Л. Бойко та ін. Галич: Інформаційно-видавничий відділ Національного заповідника «Давній Галич», 2010. 208 с.
34. Радович Р. Традиційне сільське житло на Опіллі другої половини XIX – початку XX століть. *Записки Наукового товариства ім. Шевченка*. Т. ССXXX: Праці секції етнографії та фольклористики. Львів, 1995. С. 79–106.
35. Рогатинський історико-краєзнавчий музей «Опілля». URL: https://opillya.org.ua/?utm_source=chatgpt.com (дата звернення: 01.10.2025).

36. Рогатин. Церква Святого Духа та місто. URL: <https://ukrainaincognita.com/ivano-frankivska-oblast/rogatynskyi-raion/rogatyn/rogatyn-tserkva-svyatogo-dukha> (дата звернення: 01.08.2025).
37. Рожнова В., Терес Н. Проблеми та перспективи розвитку етнотуризму: зарубіжний та український досвід. *Етнічна історія народів Європи*. 2013. Вип. 39. С. 35–44.
38. Розпочався проєкт «Опілля: скарби нації». URL: <https://www.if.gov.ua/news/rozpochavsia-proiekt-opillia-skarby-natsii> (дата звернення: 01.10.2025).
39. Семків М.О. Повоєнний розвиток етнографічного туризму в Україні: перспективи та механізми відновлення. *Проблеми сучасних трансформацій*. Серія: економіка та управління. 2023. № 8. URL: <https://repository.hneu.edu.ua/handle/123456789/35098> (дата звернення: 01.10.2025).
40. Слободян В. Храми Рогатинщини. Львів, 2004. 248 с.
41. Спадщина. Черче. Церква св. Василя Великого (стара). Експедиція 2018 року. URL: https://uaaheritage.blogspot.com/2023/10/2018_86.html?fbclid=IwY2xjawI1kVhl eHRuA2FlbQIxMQABHf5WEP0Ny1yfjXc1ycjpBSI7akdN8VkS5DeWUtyvllow 6xS43-_M_LAEvg_aem_10nJfFZgy3qzJ6AeLoLEPA&m=1 (дата звернення: 01.09.2025).
42. Унікальна церква у селі Чесники, що на Рогатинщині. URL: <https://www.0342.ua/news/2414647/unikalna-cerkva-u-seli-cesniki-so-na-rogatinsini> (дата звернення: 01.08.2025).
43. У Сосницькій громаді вчилися розвивати сільський зелений туризм. URL: <https://monitor.cn.ua/ua/style/89721> (дата звернення: 01.08.2025).
44. Шестель О., Беляєва С. Перспективи розвитку внутрішнього етнічного туризму в Україні. *Інновації та технології в сфері послуг і харчування*. 2020. № 1. С. 84–92.

45. Baraniecki L. Politics and Tourism: Sentimental Tourism' Development in East-Central Europe. *Geographica Slovenica*. 2001. Vol. 34 (1). P. 105–113.
46. Borlinič Gačnik M., Pelaez-Verdet A., Cerezo-Medina A., Prevolšek B., Rozman Č., Škraba A. Prioritizing Sustainability in Ethno-Tourism: An AHP Assessment of Rural Villages in the Balkans. *Sustainability*. 2025. Vol. 17 (22). P. 1–21. URL: <https://ideas.repec.org/a/gam/jsusta/v17y2025i22p9980-d1790340.html> (дата звернення: 01.10.2025).
47. Emmerling R., Zajączkowska U. Oppeln. Die Hauptstadt der Wojewodschaft Oppeln. Schlesischer Verlag ADAN, Opole 2003.
48. Opole (II), Słownik geograficzny Królestwa Polskiego. T. VII: Netrebka–Perepiat. Warszawa, 1886. S. 562.
49. Petroman I., Petroman C., Buzatu C., Marin D., Dumitrescu A., Statie C., Rus I. A Religious and Ethnic Tourism Profile of Europe. *Scientific Papers: Animal Science and Biotechnologies*. 2011. Vol. 44 (2). P. 490–493. URL: https://www.academia.edu/99785876/A_Religious_and_Ethnic_Tourism_Profile_of_Europe (дата звернення: 01.10.2025).
50. Prami T. Hostile Attitudes towards Ethnic Minorities in Europe: Tourism Perspective. *Tourism Students Virtual Conference (TSVC)* – Discussion Paper. 2016. URL: <https://www.travel-conference.co.uk/commentries.php?paper=336> (дата звернення: 01.10.2025).
51. Stephenson M.L. Travel and the «Freedom of Movement»: Racialised Encounters and Experiences Amongst Ethnic Minority Tourists in the EU. *Mobilities*. 2006. Vol. 1 (2). P. 285–306.
52. Tomczewska-Popowycz N. On the Definition of Sentimental and Ethnic Tourism. *Folia Turistica*. 2016. Vol. 40. P. 47–69. URL: <https://foliaturistica.pl/article/104018/en> (дата звернення: 01.10.2025).
53. Tomczewska-Popowycz N., Huang W.-J. Sentimental Tourism to a Lost Land: Age and Roots Diversification. *Tourism Review*. 2023. Vol. 78 (4). P. 1116–1132. (дата звернення: 15.11.2025).

ДОДАТКИ

Додаток А

Адміністративно-територіальний поділ Опільського регіону

Традиційний одяг представників етнорегіону Опілля

Церква Святого Духа в Рогатині

Старостинський замок у Галичі

Палац Реїв у Приозерному

Панорама міста Рогатин

Костел Святих Миколая та Анни в Рогатині

Костел Благовіщення і монастир кармелітів у Більшівцях

Музей народної архітектури та побуту Прикарпаття в Крилосі

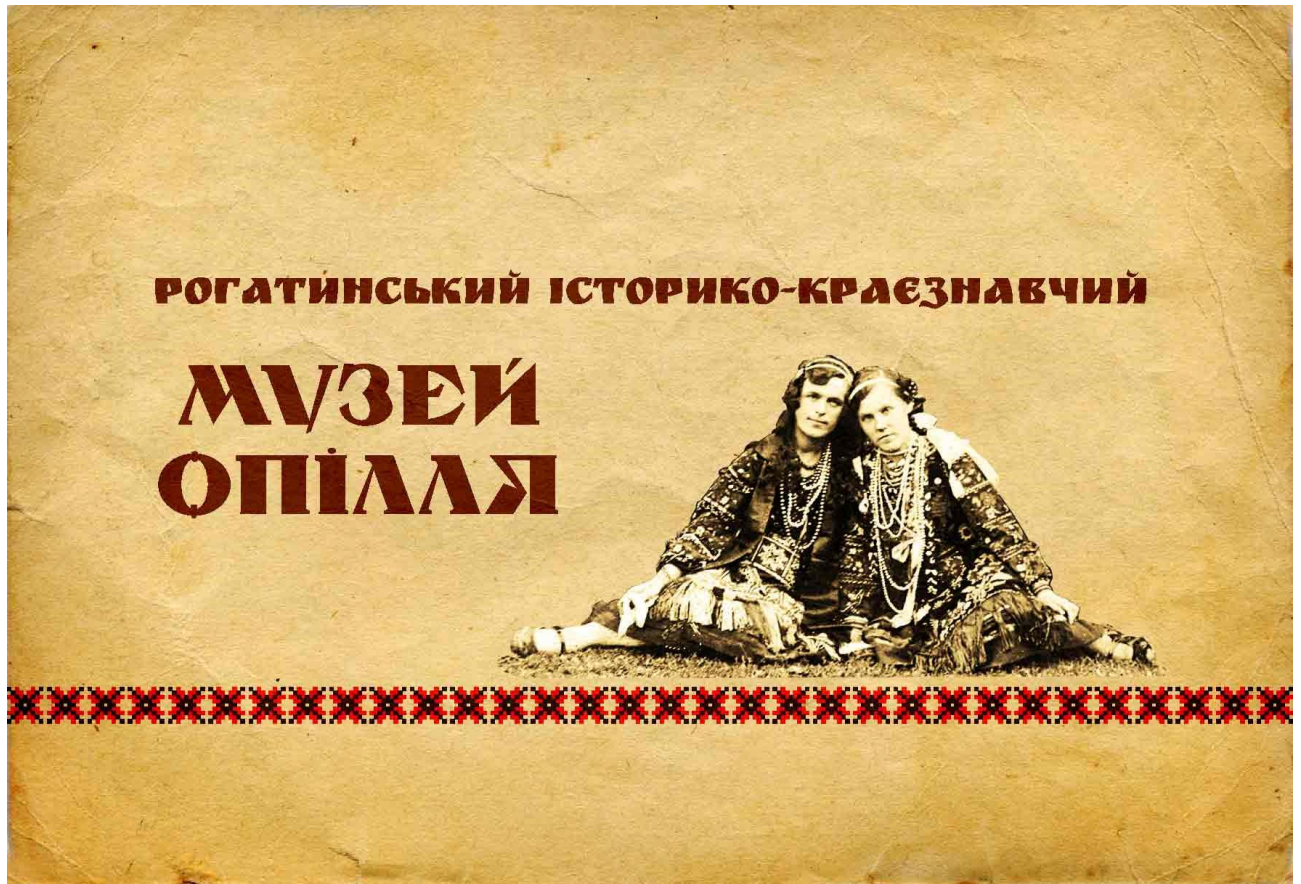
Опільська хата середини XIX століття

Інтер'єр житлової кімнати

Церква Святого Миколая в Чесниках

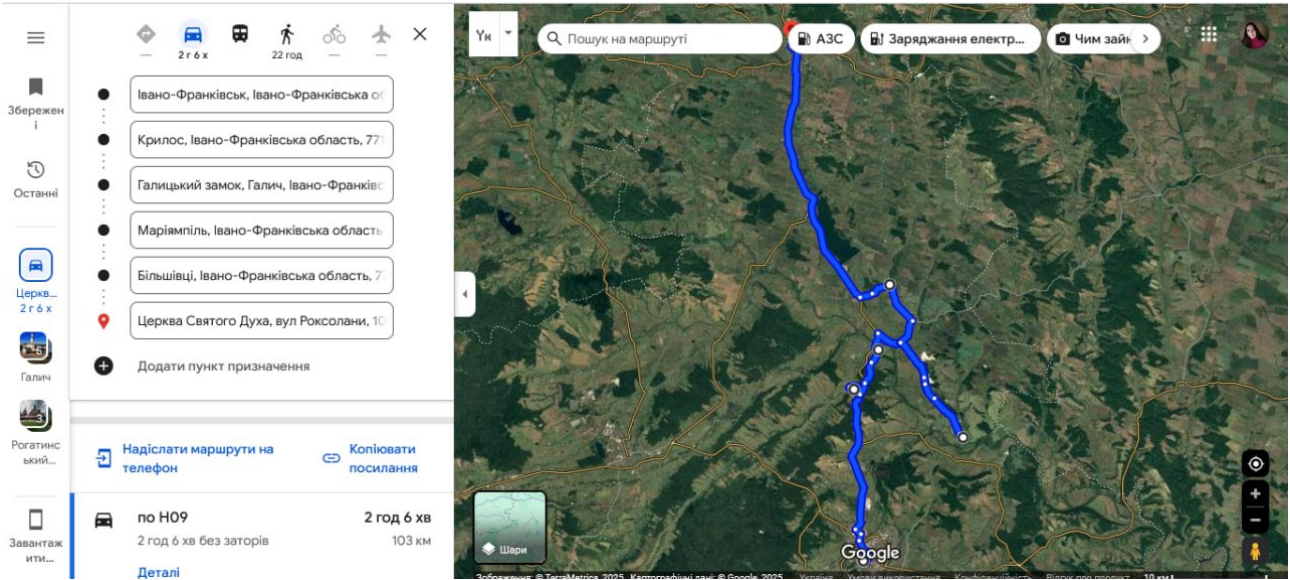
Рогатинський історико-краєзнавчий музей «Опілля»

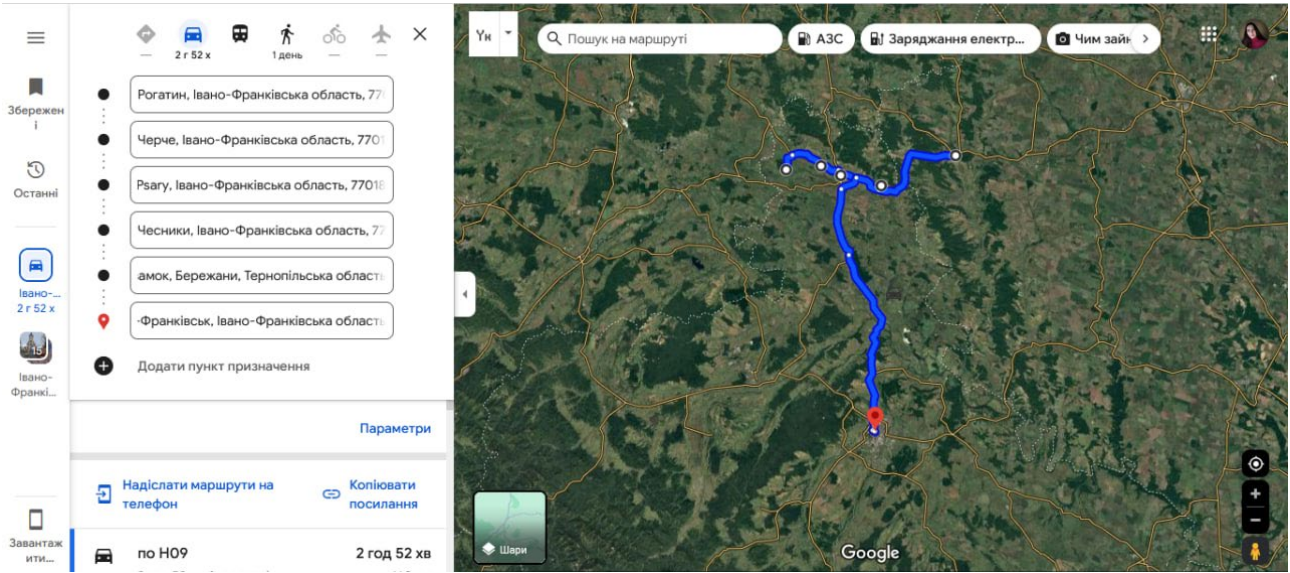
Церква Івана Хрестителя в Городку (Львівська область)

Карта маршруту туру «Опільська Швейцарія»

1 день

2 день

ГРАФІК ПРОГРАМИ 2-ДЕННОГО ТУРУ «ОПІЛЬСЬКА ШВЕЙЦАРІЯ»**Докладна схема туристичного маршруту:**

м. Івано-Франківськ – с. Крилос (Музей історії давнього Галича, храм Успіння Пресвятої Богородиці, Галичина могила) – Галич (замок) – Маріямпіль (руїни Маріямпільського замку, панорама р. Дністер) – Більшівці (Санктуарій Матері Божої) – Рогатин (церква св. Духа, костел, пам'ятник Роксолані) – Черче (дерев'яна церква) – Приозерне (садиба Рея) – Чесники (дегустація Опільських олій, борщу з морелями, оборонна церква) – Бережани (замковий комплекс) – м. Івано-Франківськ

1 день

7:45 – збір групи біля готелю «Надія» у м. Івано-Франківськ.
8:00 – переїзд у с. Крилос.
8:30 – 10:00 відвідування музею, храму, могили.
10:00 – виїзд в м. Галич.
10:30 – 11:30 відвідування Галицького замку.
11:30 – 12:30 обід.
13:00 – 14:00 відвідування с. Маріямпіль (руїни, панорама).
14:00 – переїзд в с. Більшівці.
14:30 – 15:30 відвідування храму в Більшівцях.
15:30 – виїзд в м. Рогатин.
16:00 – 17:00 відвідування церкви, яка занесена до спадщини ЮНЕСКО.
17:00 – 18:00 відвідування костелу, пам'ятника Роксолані
18:30 – поселення, вільний час.

2 день

8:00 – 9:00 сніданок, виселення з готелю.
9:15 – 10:00 відвідування дерев'яної церкви в с. Черче.
10:30 – 11:30 відвідування та зовнішній огляд на садибу Рея в с. Приозерне.
11:30 – виїзд в с. Чесники.

Продовження дод. Р

12:00 – 14:30 авторська екскурсія, відвідування оборонної церкви, дегустація олії та борщу в с. Чесники.

14:30 – виїзд в м. Бережани.

15:00 – 16:30 відвідування замку, усипальниці, виставки картин.

16:30 – 17:00 зупинка в місцевій пекарні.

17:30 – 18:00 санітарна зупинка АЗС в м. Рогатин.

19:00 – повернення в м. Івано-Франківськ.

Туристичні об'єкти (1 день)

Туристичні об'єкти (2 день)

